

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

НАЛИВАЙЧЕНКО КАТЕРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 330.341.1(477):004.7(100)

**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Донецьк – 2013

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки підприємства Кримського економічного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України (м. Сімферополь).

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Пенькова Інеса Вячеславівна,
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри зовнішньоекономічної діяльності
підприємств.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
член-кор. НАН України,
заслужений діяч науки і техніки України
Лисенко Юрій Григорович,
Донецький національний університет
Міністерства освіти і науки України (м. Донецьк),
завідувач кафедрою економічної кібернетики;

доктор економічних наук, професор
Уманець Тетяна Василівна,
Одеський національний економічний університет
Міністерства освіти і науки України (м. Одеса),
професор кафедри економіки та управління національним
господарством;

доктор економічних наук, професор
Апатова Наталія Володимирівна,
Таврійський національний університет
ім. В.І.Вернадського Міністерства освіти і
науки України (м. Сімферополь),
завідувач кафедрою інформаційних систем в економіці.

Захист відбудеться «26» червня 2013 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.052.07 у ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України за адресою: 83050, м. Донецьк, вул. Артема, 96.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України за адресою: 83001, м. Донецьк, вул. Артема, 58.

Автореферат розісланий «24» травня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В.Оленцевич

Актуальність теми дослідження. Важливим фактором сталого економічного розвитку країн є інноваційність, яка поширюється в умовах формування інформаційного суспільства. Особливими рисами інноваційних економічних процесів є дифузія інновацій, розповсюдження інформаційних мереж, підвищення ролі та значення інформації на тлі зростаючих темпів глобалізації, що потребує вдосконалення механізмів управління національним господарством країн та викликає необхідність здійснення перетворень у національній економіці шляхом прискорення інноваційних процесів. В цих умовах є необхідним всебічне обґрунтування теорії й практики соціально-економічних трансформацій, які стають наслідком глобальної інформатизації, впровадження нових методів управління на основі комплексних підходів до забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

Процеси інформатизації охоплюють різні сфери життя суспільства – економічну, соціальну, фінансову, політичну тощо. Ефект масштабу, визваний новітніми процесами інформатизації, призводить до функціонування національної економіки як єдиної трансформаційної інформаційної економіки. Під впливом інформаційних процесів створюється економіка знань нових масштабів. Органічне поєднання існуючих процесів дифузії інновацій та інформатизації прискорює перехід людства до нового рівня – інформаційного суспільства. Це проявляється у зростанні ефективності функціонування як окремих суб'єктів, так і національної економіки в цілому. Актуалізуються питання якісного інформаційного забезпечення інноваційного розвитку як в масштабах країни, так і на мікрорівні.

Здійснення інноваційних економічних процесів стосується не тільки економічного розвитку людства, але й змін в його соціальному, культурному, політичному середовищах. Серед науковців з інших країн, які досліджували інноваційні процеси в економічній діяльності держави, необхідно виділити таких: Г.П. Аніліоніс, О. Братимов, Д. Гелд, П. Герст, Ч. Гил, Ю. Горський, М. Делягін, В.І. Дудорин, Н.А. Зотова, Є.Г. Кочетков, А. Коваленко, Дж. Маджионі, Е. Мак-Грю, Г. Томпсон, Д. Стиглиц, Дж.А. Хансон, П. Хохон. Крім цього, відомі роботи економістів-практиків й громадських діячів, які мають значний вплив на формування підходів до розуміння інноваційних процесів і в науковому середовищі. До таких авторів відносяться Дж. Сорос, Г.- П. Мартін, Х. Шуманн.

Серед вітчизняних науковців, що формують концептуальні підходи до осмислення проблем здійснення інноваційної діяльності та надають важливі пропозиції щодо розвитку України у глобальному економічному середовищі, слід відзначити таких, як О. Амоша, О. Білорус, І. Бузько, А. Гальчинський, О. Головінов, І. Дахно, В. Дементьев, В. Захожай, М. Корецький, Д. Лук'яненко, В. Ляшенко, В. Макаренко, Ю. Макогон, Ю. Пахомов, І. Пенькова, Т. Уманець, А. Філіппенко, В. Хобта. Цими авторами зроблено вагомий внесок у розвиток відповідних розділів економічної науки, які пов'язані з економікою та інноваціями. До проблем інформатизації економічних процесів неодноразово зверталися Н. Апатова, Л. Винарик, В. Дик, А. Іоффе, Ю. Лисенко, В. Рожнов, А. Щедрін.

Разом з тим, набуває актуальності дослідження теоретико-методологічних засад оцінки синергетичних ефектів інноваційного розвитку національної економіки

на сучасному етапі. Потребує наукового обґрунтування визначення ролі інформатизації в інноваційній діяльності суспільства в умовах глобалізації. Більш детального аналізу вимагає вплив функціонування інформаційних систем на економічне середовище, їх використання у забезпеченні зростання національної економіки.

Науковий інтерес до питань інноваційного розвитку інформаційної економіки в умовах глобалізації, фрагментарність теоретичної бази, недостатня методологічна та практична розробленість проблеми зумовили вибір теми дослідження, її актуальність, мету, завдання та структуру дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Кримського економічного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України: держбюджетної теми «Реалізація потенціалу соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах трансформації економіко-правових механізмів господарювання» (номер державної реєстрації 0107U003053), у рамках якої здійснено систематизацію основних характеристик інноваційних систем у сучасній інформаційній економіці, виявлено перспективи та проблеми інформатизації національної економіки; держбюджетної теми «Глобалізація сталого розвитку в сучасних інтеграційних моделях» (номер державної реєстрації 0110U002996), у рамках якої виявлено основні тенденції розвитку економічних чинників інновацій в інформаційній економіці України в контексті розвитку міжнародних інформаційних систем та розроблено новий підхід до оцінки характеристик інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в інформаційній економіці; держбюджетної теми «Інноваційна та інвестиційна політика в Україні: сучасний стан та можливості її активізації» (номер державної реєстрації 0110U002995), у рамках якої досліджено теоретико-методологічні підходи до здійснення інноваційних трансформацій на підприємствах України, зроблено оцінку впливу інформаційних систем на розвиток бізнесу та підготовку кадрів, інституційне забезпечення регулювання процесів впровадження інформаційних інновацій у національній економіці.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних положень щодо забезпечення інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації та створення концепції реалізації національної моделі інформаційної економіки.

Згідно з метою дослідження у дисертації поставлено і вирішено такі завдання:

- визначено сутність інновацій у національній економіці в контексті світових глобалізаційних процесів;
- досліджено еволюцію системи «світове господарство – національна економіка – суб'єкти господарювання» в аспекті формування інноваційної національної моделі інформаційної економіки;
- визначено науково-теоретичні основи синтезу теоретико-методологічних підходів до формування інноваційних економічних процесів у національній інформаційній економіці;

- встановлено концептуальний зв'язок інформаційних складових економічного розвитку й інноваційної політики держави;
- визначено системно-синергетичну парадигму інформаційно-інноваційної діяльності держави та її властивості;
- поглиблено методологічні основи забезпечення захисту економічної інформації в умовах глобалізації;
- узагальнено методичні підходи до оцінки вихідного рівня інновацій в інформаційній економіці;
- визначено напрями активізації інноваційної діяльності в національній моделі інформаційної економіки;
- визначено принципи побудови механізму управління інформаційними технологіями у фінансовій сфері національної економіки з урахуванням показника рівня впровадження інновацій;
- проаналізовано інноваційний розвиток інформаційних технологій у ситуаційному аналізі та комерційній діяльності суб'єктів господарювання;
- обґрунтовано концептуальні засади вихідної оцінки процесу інвестування в інформаційні технології;
- уточнено функції держави у підтримці інноваційного бізнесу в інформаційній економіці;
- обґрунтовано інноваційну діяльність в Україні як підґрунтя розвитку економіки знань;
- визначено стратегічні пріоритети реалізації концепції національної моделі інформаційної економіки України в умовах глобалізації;
- здійснено прогностичну оцінку інноваційного розвитку інформаційної економіки України.

Об'єктом дослідження є процес інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні засади забезпечення інноваційного розвитку інформаційної економіки України у сучасному глобалізаційному середовищі.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є концептуальні положення економічної теорії інновацій і державного регулювання національної економіки, зокрема, у сфері інноваційних інформаційних технологій, закони діалектичної логіки, наукові концепції формування інформаційної економіки, праці вітчизняних та зарубіжних учених щодо процесів інноваційних трансформацій, їх кількісного вимірювання й оцінки. Вірогідність і обґрунтованість дослідження та одержаних результатів забезпечується використанням наукових методів: історично-логічного – для узагальнення світового досвіду формування інформаційного суспільства; системно-функціонального – для аналізу динаміки економічних показників на макро- та макrorівнях; статистичного – для дослідження змін економічного середовища; синтезу наукових підходів – для дослідження інноваційних процесів у національному господарстві у контексті розвитку інформаційного суспільства; комплексу економіко-математичних методів (факторного аналізу, кореляційного аналізу за Пірсоном, дисперсійного аналізу за

Фішером, Крускалом-Уолісом, Фрідменом); методу експертних оцінок – для моделювання перспектив інформатизації економіки України.

Інформаційну базу дослідження становлять закони України, Укази Президента України, нормативні документи органів виконавчої влади України на різних рівнях управління, офіційні дані Державної служби статистики України, Світового банку та міжнародних організацій; матеріали звітності підприємств, матеріали власних досліджень. Для обробки економічної інформації, побудови таблиць і графіків використано сучасні технології Microsoft.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних положень щодо забезпечення інноваційного розвитку національної економіки в умовах посилення впливу інформаційної складової, розробці та обґрунтуванні концепції національної моделі інформаційної економіки в умовах глобалізації.

Основні результати, які мають наукову новизну, полягають у такому:
вперше:

– запропоновано концепцію інноваційного розвитку інформаційної економіки України у глобальному економічному середовищі, яка полягає у створенні сприятливих умов для інноваційного підприємництва з підвищенням вихідного рівня впровадження інновацій в інформаційній економіці та досягненням синергетичних ефектів, що дозволяє забезпечити узгодженість функціонування і розвитку різних сегментів національного господарства з урахуванням глобального розповсюдження інформаційних систем і мереж;

– обґрунтовано системно-синергетичну парадигму інформаційно-інноваційної діяльності держави, що містить наступні стратегічні пріоритети: інноваційні кластери, систему управління знаннями, ієрархію інформаційних систем управління, процеси автоматизації робочих місць, яка дозволяє визначити стратегічні напрями трансформації економіки України в умовах глобалізації;

– розроблено концептуальну схему використання інформаційних систем при інвестиційному проектуванні, яка базується на залученні інформаційних систем для проведення процедур фундаментального й технічного аналізу, що обґрунтовує покроковий алгоритм функціонування інституційних інвесторів на національному фондовому ринку та сприяє підвищенню ефективності інвестиційних процесів;

– виявлено сучасні тенденції функціонування інформаційної економіки України та напрями її інноваційного розвитку із застосуванням методу міжгалузевого балансу В. Леонтєва, що поглиблює науково-теоретичні підходи до формування національної моделі інформаційної економіки в умовах глобалізації;

отримали подальшого розвитку:

– теорія інформаційного суспільства через визначення місця інформації і інноваційних процесів у сучасній економіці України, обґрунтування циклу життя і критеріїв цінності інформації, класифікації видів інформації, інформаційних систем та принципів їх створення, що надає можливість удосконалити методичні підходи до визначення стратегічних орієнтирів розвитку національної економіки;

– концептуальні засади механізму інноваційних трансформацій, розвинені шляхом розробки їх класифікації за виробничими, науково-технічними й

технологічними, організаційними, економічними, інформаційними, політичними, соціальними і культурними складовими, що дозволяє визначити напрями інноваційної політики України з метою забезпечення розвитку національної економіки у глобальному інформаційному середовищі;

– науково-методичний підхід до забезпечення захисту економічної інформації в процесі інтеграції державних інформаційних систем у світові мережі, що ґрунтується на протидії загрозам глобальної інформатизації. Це надає можливість удосконалити механізми управління електронними технологіями у національній економіці шляхом розробки заходів зниження потенційних збитків від інтелектуального піратства;

– економічний інструментарій оцінки стану інноваційної діяльності в економіці України з урахуванням тенденцій світових інноваційних процесів в умовах розвитку економіки знань, що дозволяє виявити чинники фінансового, організаційного, виробничого та нормативно-правового характеру, які стримують інноваційну діяльність, та визначити стратегічні орієнтири інноваційного розвитку національної інформаційної економіки;

удосконалено:

– методичний підхід до вихідної оцінки процесу інвестування в інформаційні технології з урахуванням світового досвіду і тенденцій їх розвитку: універсальний алгоритм управління інвестиціями в інформаційні технології, метод визначення індексу прибутковості інвестування в інформаційні технології та показника рівня інвестиційних ризиків, що дозволяє підвищити ефективність надання електронних інформаційних послуг та сприяє розвитку інноваційного підприємництва;

– систему принципів інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації, основними серед яких визначено: зниження інертності економічних процесів шляхом активізації електронної комерції, розвиток телекомунікаційних технологій, орієнтація інноваційного виробництва на масового споживача, зростання продуктивності функціонування інформаційних систем, поширення сфер застосування персональних комп'ютерів. Це дозволяє з вищим ступенем вірогідності прогнозувати напрями інноваційного розвитку інформаційної економіки України;

– методичний підхід до удосконалення інформаційної інфраструктури державного управління шляхом поліпшення підготовки фахівців з інновацій в інформаційній економіці, поширення автоматизації процесу обробки інформації на всіх рівнях обліку майна та земель місцевими органами влади, що дозволяє мобілізувати інтелектуальні та інформаційні ресурси держави для підвищення ефективності механізмів державного управління;

– концептуальні засади забезпечення ефективного управління інформаційними технологіями у фінансовій сфері національної економіки із застосуванням оцінки рівня впровадження інновацій, що дозволяє підвищити потенціал інформаційної економіки України за рахунок розвитку інформатизації фінансової сфери;

– принципи державного регулювання економіки за допомогою обґрунтування доцільності підсилення державної підтримки інноваційного підприємництва та

прийняття спеціального закону щодо визначення правового режиму й комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності, створених за рахунок коштів державного бюджету, що дозволяє знизити втрати від несанкціонованого використання інтелектуального потенціалу й інформаційних продуктів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що науково-методичні положення та висновки дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних рекомендацій, що знайшли впровадження у практику діяльності державних і наукових установ, аналітичних організацій та суб'єктів господарювання державного й приватного сектору національної економіки. Основні положення дисертації було використано у діяльності:

Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України (довідка № 04-22 від 20.09.2012 р.) – результати аналізу основних напрямків розвитку процесів інформатизації в Україні, пропозиції щодо упорядкування електронних ресурсів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, захищеності наукової інформації;

Міністерства фінансів АРК (довідка № 167 від 27.01.2012 р.) – пропозиції щодо механізму фінансування інноваційної діяльності підприємств, використання сучасних інформаційних технологій у сфері державного управління, зокрема, при створенні кадастру землі в регіоні; Торгово-Промислової Палати Криму (довідка № 98/02-09 від 20.02.2012 р.) – пропозиції щодо використання інформаційних технологій для проведення рекламної та виставкової діяльності підприємств та ціноутворення на електронний продукт; Головного управління зовнішніх зв'язків та міжрегіонального співробітництва Ради Міністрів Автономної Республіки Крим (довідка № 02-07/244 від 22.03.2012 р.) – пропозиції щодо вдосконалення відносин підприємств регіону з іноземними партнерами у контексті інформатизації; Міністерства економічного розвитку та торгівлі АРК (довідка № 060-2/1035 від 21.05.2012 р.) – пропозиції щодо забезпечення упорядкованості та захищеності електронних ресурсів органів влади, зокрема, при розробці Стратегії економічного й соціального розвитку АРК на 2011-2020 роки; Фонду комунального майна Сімферопольської міської ради (довідка № 1068/40 від 08.10.2012 р.) – пропозиції щодо механізму інноваційної діяльності підприємств та установ, використання сучасних інформаційних технологій у сфері державного управління при створенні систем обліку майна у регіоні;

Сімферопольського міського відділення АТ «Ощадбанк» (довідка про впровадження результатів № 23-02/789 від 29.02.2012 р.) – у розробці інформаційної системи фінансового аналізу діяльності банку та забезпеченні системи захисту інформації; ВАТ «Завод «Фіолент» (м. Сімферополь) Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (довідка про використання результатів № 8/1947 від 14.06.2012 р.) – пропозиції щодо застосування інноваційних інформаційних технологій у маркетинговій та комерційній діяльності підприємства; ТОВ «Партнер» (м. Сімферополь) (довідка про використання результатів № 62-31/441 від 25.07.2012 р.) – пропозиції щодо інформаційної підтримки рекламної діяльності з використанням інноваційних електронних технологій.

Результати досліджень теоретичного і прикладного характеру

використовуються у навчальному процесі Кримського економічного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана» МОН України (довідка № 1063/01-08 від 25.10.2012 р.) – при підготовці навчальних планів та програм, а також викладанні дисциплін «Методологія наукових досліджень», «Економіка інноваційної діяльності», «Управління витратами», «Міжнародні стратегії економічного розвитку».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Внесок автора у колективні опубліковані роботи конкретизовано у списку публікацій. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано у дисертації лише ті ідеї та положення, що є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження доповідались і отримали схвалення на науково-практичних конференціях:

міжнародних: «Інтеграційні процеси та соціально-економічний розвиток» (м. Сімферополь, 2007 р.); «Актуальні питання розвитку інноваційної діяльності» (м. Алушта, 2008 р., 2010 р.; м. Євпаторія, 2011 р.); «Реалізація національних економічних інтересів України в рамках євроінтеграційних процесів» (м. Сімферополь, 2009 р.); «Захист прав інтелектуальної власності» (м. Ялта – Мисхор, 2009 р.); «Проблемы и перспективы развития электронной коммерции» (м. Сімферополь, 2012 р.); «Ключови въпроси в съвременната наука» (м. Софія, Болгарія, 2012 р.); «Efektivni nastroje modernich ved-2012» (м. Прага, Чехія, 2012 р.); «Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання» (м. Київ, 2012 р.); «Опережающее управление социально-экономическим развитием регионов: благосостояние населения & электронное управление» (м. Сімферополь, 2012 р.);

всеукраїнських: «Реалізація національних економічних інтересів України в рамках євроінтеграційних процесів» (м. Сімферополь, 2008 р.; 2010 р.); «Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні» (м. Київ, 2010 р.); «Стратегічні вектори розвитку національної економіки в умовах протидії викликам глобалізації» (м. Сімферополь, 2012 р.);

регіональних: «Проблеми формування інноваційних механізмів у сучасних умовах» (м. Сімферополь, 2007 р.); «Соціально-економічний розвиток Криму на основі кластерів» (м. Сімферополь, 2009 р.); «Активізація підприємництва в умовах ринкової економіки» (м. Сімферополь, 2010 р.); «Наукова складова навчального процесу та інноваційні технології його розвитку» (м. Київ, 2011 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 52 наукові праці загальним обсягом 248,5 д. а., з яких особисто автору належить 50,2 д. а., з них: одноосібна монографія загальним обсягом 20,8 д. а.; 7 колективних монографій загальним обсягом 187,9 д. а., з яких особисто автору належить 6,6 д. а.; 24 статті у наукових фахових виданнях загальним обсягом 9,1 д. а., з яких особисто автору належить 8,8 д. а.; навчальний посібник з грифом МОНУ загальним обсягом 25,8 д. а., з яких особисто автору належить 9,1 д. а. та 19 публікацій в інших виданнях загальним обсягом 4,9 д. а.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, 14 додатків на 142 сторінках, списку використаної літератури із 387 джерел. Основний зміст викладено на 403 сторінках друкованого тексту, у тому числі 17 таблиць на 18 сторінках, 46 рисунків на 46 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну і практичну значимість отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації та публікацій автора.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку економіки України в умовах сучасного глобалізаційного середовища»** визначено сутність інновацій у національній економіці в контексті світових глобалізаційних процесів; досліджено еволюцію системи «світове господарство – національна економіка – суб'єкти господарювання» в аспекті формування інноваційної національної моделі інформаційної економіки; визначено науково-теоретичні основи синтезу теоретико-методологічних підходів до формування інноваційних економічних процесів у національній інформаційній економіці.

Інновації визначено у дисертації як створені або вдосконалені конкурентоспроможні продукція, технології або послуги, організаційно-технічні рішення комерційного, виробничого, адміністративного чи іншого характеру, що суттєво покращують інфраструктуру та якість виробництва чи соціальної сфери. Погляди науковців щодо розвитку інноваційної діяльності в умовах глобалізаційних процесів досліджено з позицій створення в економіці України середовища для наукової та виробничої творчості: визначено зміст економічної категорії «інноваційне підприємництво» як використання інтелектуальної власності у діяльності суб'єктів господарювання на умовах її комерціалізації.

Дослідження еволюції системи «світове господарство – національна економіка – суб'єкти господарювання» та наукових теорій і концепцій постіндустріального інформаційного суспільства дозволило визначити фундаментальні засади розвитку соціально-економічних систем. З'ясовано, що доіндустріальне суспільство базується на взаємодії людини з природою, індустріальне – на взаємодії людини з перетвореною нею природою, а постіндустріальне суспільство – на взаємодії між людьми та обміні інформацією. У багатьох аспектах концепції постіндустріалізації поєднує теорія «нової економіки», або економіки знань, передумовами переходу до якої в Україні стали, за висновком, чотири фактори: лібералізація ринків, посилення мобільності капіталу, поява цифрового простору як єдиної комунікаційної мережі, глобалізація ринкових структур.

Про здійснення процесу трансформації економіки України в інформаційну економіку свідчить інформатизація усіх сфер господарської діяльності, розвиток інформаційної індустрії та міжнародної співпраці у галузі інформаційних технологій: упродовж 2005 – 2012 рр. частка сфери послуг в українському ВВП зросла з 51,3% до 56,8%; частка зайнятих у сфері послуг – з 49,5% до 56,4% загальної кількості зайнятого населення; питома вага інвестицій у нематеріальні активи – з 2,8% до 3,7% загального обсягу капітальних вкладень; питома вага експорту послуг з інформаційних технологій у загальному обсязі українського експорту послуг зросла з 2,6% до 5,6%. За 2010 – 2012 рр. у країні виготовлено та реалізовано високотехнологічної продукції на суму більш ніж 9,5 млрд. грн., при цьому 62% загального обсягу виробництва складає ракетно-космічна продукція.

Експорт високотехнологічної продукції за аналогічний період досягнув 6 млрд. грн., що складає більше 60% обсягу виробництва. Також слід відзначити, що у 2012 р. Україна увійшла у десятку держав-лідерів за виробництвом високотехнологічної продукції у сфері виробництва електронної документації та посіла четверте місце у світі за кількістю сертифікованих спеціалістів у сфері інформаційних технологій після США, Індії та Росії.

Розвиток «нової економіки» в Україні підтверджують дослідження міжнародних організацій: за показником Індексу економіки знань (The Knowledge Economy Index) Світового банку, що характеризує рівень розвитку економіки, заснованої на знаннях, у 2012 році Україна посідала перше місце (індекс економіки знань – 5,73; світовий ранг – 56) серед групи країн із доходами нижче середнього рівня (Lower-middle income countries, класифікація Світового банку). За показником Індексу мережевої готовності (Networked Readiness Index) Всесвітнього економічного форуму, що характеризує рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та їх вплив на конкурентоспроможність держави, у 2012 році позиція України поліпшилася на 15 пунктів (75-те місце серед 142 країн світу проти 90-го у попередньому році).

Аналіз сучасних глобалізаційних процесів довів, що глобалізація, яка охопила усі регіони світового господарства, змінила співвідношення між зовнішніми та внутрішніми чинниками розвитку національних господарств у бік перших. На макроекономічному рівні вплив процесів глобалізації виявляється у прагненні України до соціально-економічної активності на світовому ринку шляхом лібералізації торгівлі, зняття торгових й інвестиційних бар'єрів, забезпечення вільного руху капіталу та робочої сили. На мікроекономічному рівні процеси глобалізації виявляються у розширенні діяльності суб'єктів національної економіки за межами внутрішнього ринку – ринком стає будь-який регіон з високим рівнем споживання; різні стадії проектування, виробництва і збуту продукції розміщуються у різних країнах, уніфікуючись у міжнародному масштабі.

Встановлено, що складовими глобальних інноваційних процесів є створення, поширення та дифузія інновацій. Дифузію інновацій визначено як розповсюдження вже засвоєної інновації та її використання у нових умовах або місцях застосування. Розповсюдженість інновації є інформаційним процесом, швидкість якого залежить від універсальності комунікаційних каналів, особливостей прийому інформації економічними суб'єктами, можливостей практичного використання ними отриманої інформації. Таким чином, для інноваційного розвитку національної економіки є необхідною розвинена інформаційна інфраструктура, спроможна забезпечити швидкість, глибину та широту процесу дифузії інновацій.

На підставі дослідження визначено інноваційний розвиток економічної системи як процес еволюції її структури й механізмів функціонування у довгостроковому періоді, що характеризується революційними технологічними змінами. Розроблено концепцію інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації (рис. 1).

Рис. 1. Концепція інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації

Концепція ґрунтується на залученні інформаційних систем для забезпечення інноваційного зростання національної економіки, підвищенні вихідного рівня впровадження інновацій в умовах становлення інформаційної економіки, створенні умов для розвитку інноваційного бізнесу та реалізації синергетичних ефектів інновацій, взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансової сфери в інформаційно-інноваційній діяльності. Концепція передбачає реалізацію національної моделі інформаційної економіки за такими основними напрямками:

- всебічний розвиток інноваційної діяльності в Україні;
- визначення стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку національної економіки;
- збереження, розвиток й використання інтелектуального науково-технічного потенціалу як стратегічної складової конкурентоспроможності економіки України.

У другому розділі **«Концептуальні підходи до підсилення взаємозв'язку інформаційних систем та інноваційного зростання економіки України в умовах глобалізації»** встановлено концептуальний зв'язок інформаційних складових економічного розвитку й інноваційної політики держави; визначено системно-синергетичну парадигму інформаційно-інноваційної діяльності держави та її властивості; поглиблено методологічні основи забезпечення захисту економічної інформації в умовах глобалізації.

Зроблено висновок, що інформатизація суспільства є однією з головних складових будь-якого інноваційного явища сучасної економіки. Впровадження інформаційних технологій надає можливостей для ефективного економічного та політичного розвитку української держави та суспільства. Загальна схема інформаційних складових економічного розвитку суспільства подана на рис. 2.

Досліджено методологічні основи генезису нової фази інформатизації економічного розвитку, що зумовлена глобалізацією. Розвиток процесів інформатизації викликає відповідні зміни в економіці країни (рис. 3).

На підставі дослідження обґрунтовано системно-синергетичну парадигму інформаційно-інноваційної діяльності держави як комплекс стратегічних перетворень у відповідності до сучасної фази економічного розвитку. Основними складовими комплексу перетворень є: створення інноваційних кластерів у вигляді екстериторіальних зон; розвиток системи управління знаннями; побудова ієрархії автоматизованих систем управління; поширення процесів автоматизації робочих місць; розповсюдження локальних обчислювальних мереж; сприяння розробці інформаційного забезпечення та поширенню інноваційної науково-технічної інформації.

Запропонований методичний підхід до створення й функціонування інноваційних кластерів у вигляді особливих економічних зон (ОЕЗ) екстериторіального типу, що засновані на інформаційній інтеграції, дозволяє активізувати інноваційну активність господарюючих суб'єктів за пріоритетними напрямками діяльності (рис. 4).

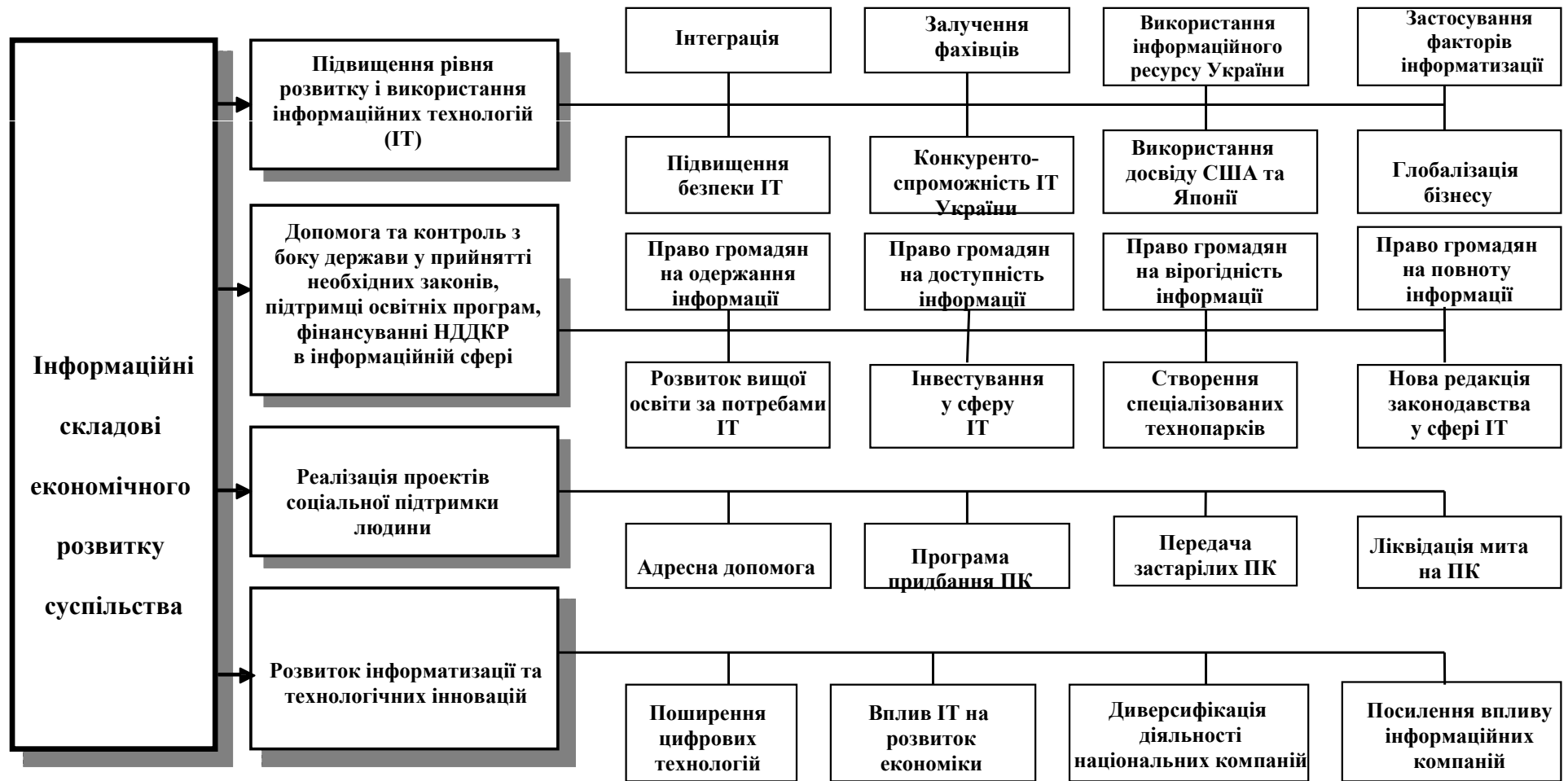

Рис. 2. Інформаційні складові економічного розвитку суспільства

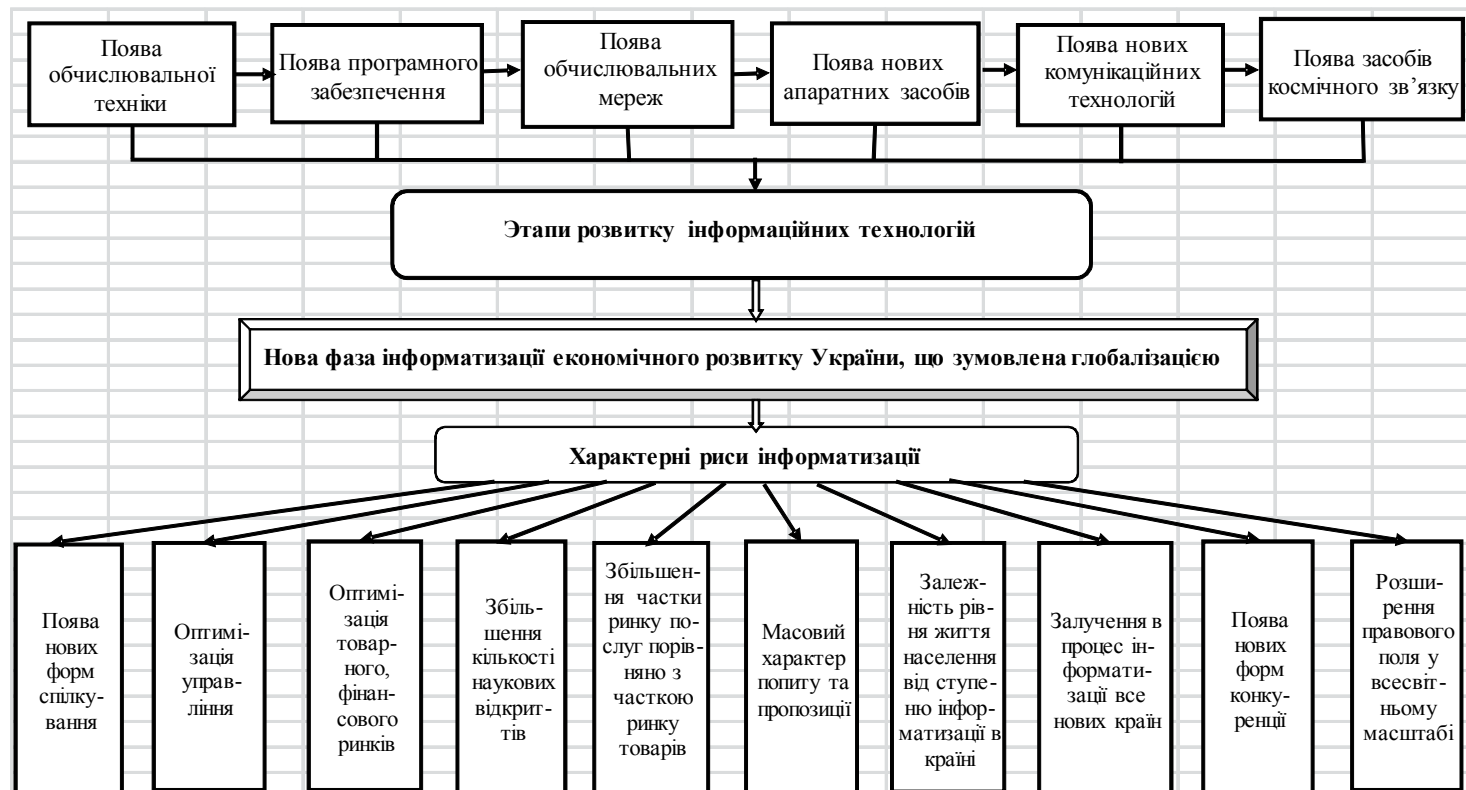

Рис. 3. Генезис нової фази інформатизації економічного розвитку України, що зумовлена глобалізацією

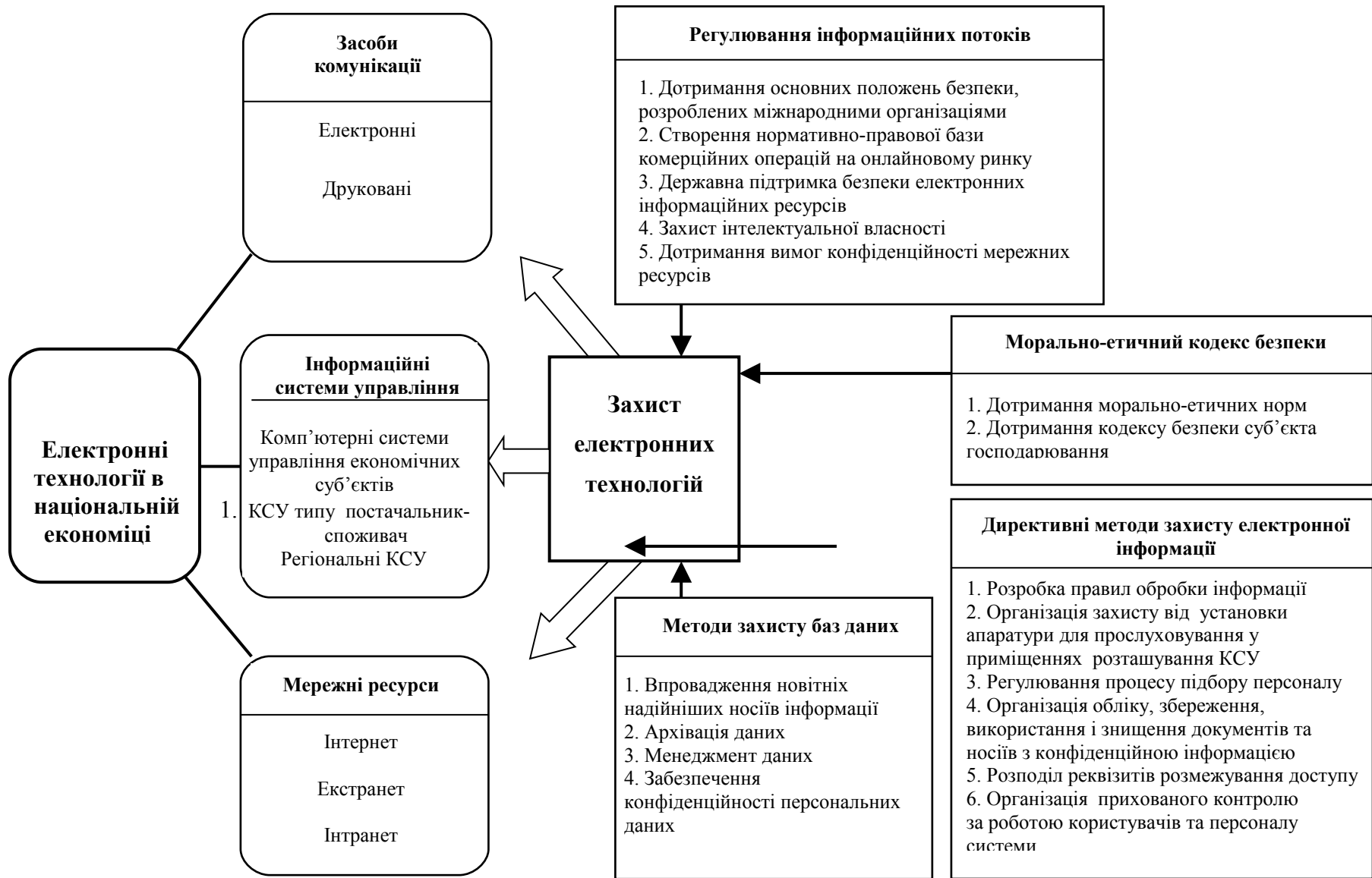

Рис. 5. Модель забезпечення захисту електронних технологій в національній економіці

Заходами підвищення інформаційної безпеки економічних суб'єктів в умовах глобалізації визначено: державний контроль і контроль з боку провайдерів мережі Інтернет, застосування фільтрувальних і антиспамних програм, програмні засоби захисту від атак інсайдерів, програмно-апаратні рішення, що забезпечують безпеку в Інтернеті, власна відповідальність користувачів.

У третьому розділі «**Оцінка вихідного рівня впровадження інновацій в інформаційній економіці в умовах зростання глобальної економіки знань**» узагальнено методичні підходи до оцінки вихідного рівня інновацій в інформаційній економіці; визначено напрями активізації інноваційної діяльності у національній моделі інформаційної економіки; визначено принципи побудови механізму управління інформаційними технологіями у фінансовій сфері національної економіки з урахуванням показника рівня впровадження інновацій.

Встановлено, що на сучасному етапі розвитку інформатизації мережа Інтернет впливає на всі напрямки діяльності суспільства. З 2000 по 2011 рік кількість користувачів Інтернету у світі збільшилась на 215%, щомісяця мережа Інтернет зростає на 7–10%. Глобальні щорічні витрати на інформатизацію у 2011 р. досягли 1,0 трлн. дол. Україна посідає 62-е місце серед 104 країн світу за кількістю Інтернет-хостів, 85-е місце за кількістю користувачів Інтернету, 78-е місце за кількістю персональних комп'ютерів – 18,3; 18 і 190 на 10000 осіб, відповідно.

Сучасні стандарти Інтернет уможливають перспективну групову роботу над спільними проектами за допомогою гіпертекстових документів (служба WWW), електронної пошти, а також завдяки проведенню теле-, аудіо- та відеоконференцій у реальному часі. Інформаційні Інтернет-системи аналізу ринків дають можливість безпосередньо здійснювати операції та процедури технічного аналізу. Серед систем, що знайшли найбільше застосування, виділяються Рейтер, Доу-Джонс Телерейт, Блумберг, Тенфор та інші. Розвиток сучасних інформаційних систем позитивно впливає на ефективність інвестиційної діяльності, що вимагає обробки багатьох інформаційних потоків та постійного оновлення даних щодо того чи іншого об'єкту, та дозволяє інвестору всебічно оцінити вихідні показники проекту.

На підставі дослідження розроблено концептуальну схему використання інформаційних систем в інвестиційному проектуванні, що ґрунтується на залученні інформаційних систем для проведення процедур фундаментального й технічного аналізу (рис. 6).

Виходячи з того, що прибуток є одним з найважливіших економічних показників, які характеризують ефективність впровадження інновацій у діяльність суб'єктів господарювання, визначено змістовну сутність економічної категорії прибутку в інформаційній економіці: прибуток фактично виступає своєю рідною платою за ризик, пов'язаний з невизначеністю майбутніх економічних явищ. Прибуток є винагородою за технічне вдосконалення й успішну підприємницьку діяльність. Основними факторами впливу на формування прибутку інноваційного виробництва визначено: вартість інформаційних технологій та ресурсів; витрати обігу; швидкість обороту та склад оборотних коштів; податкоємність суб'єкту господарювання; чисельність працівників.

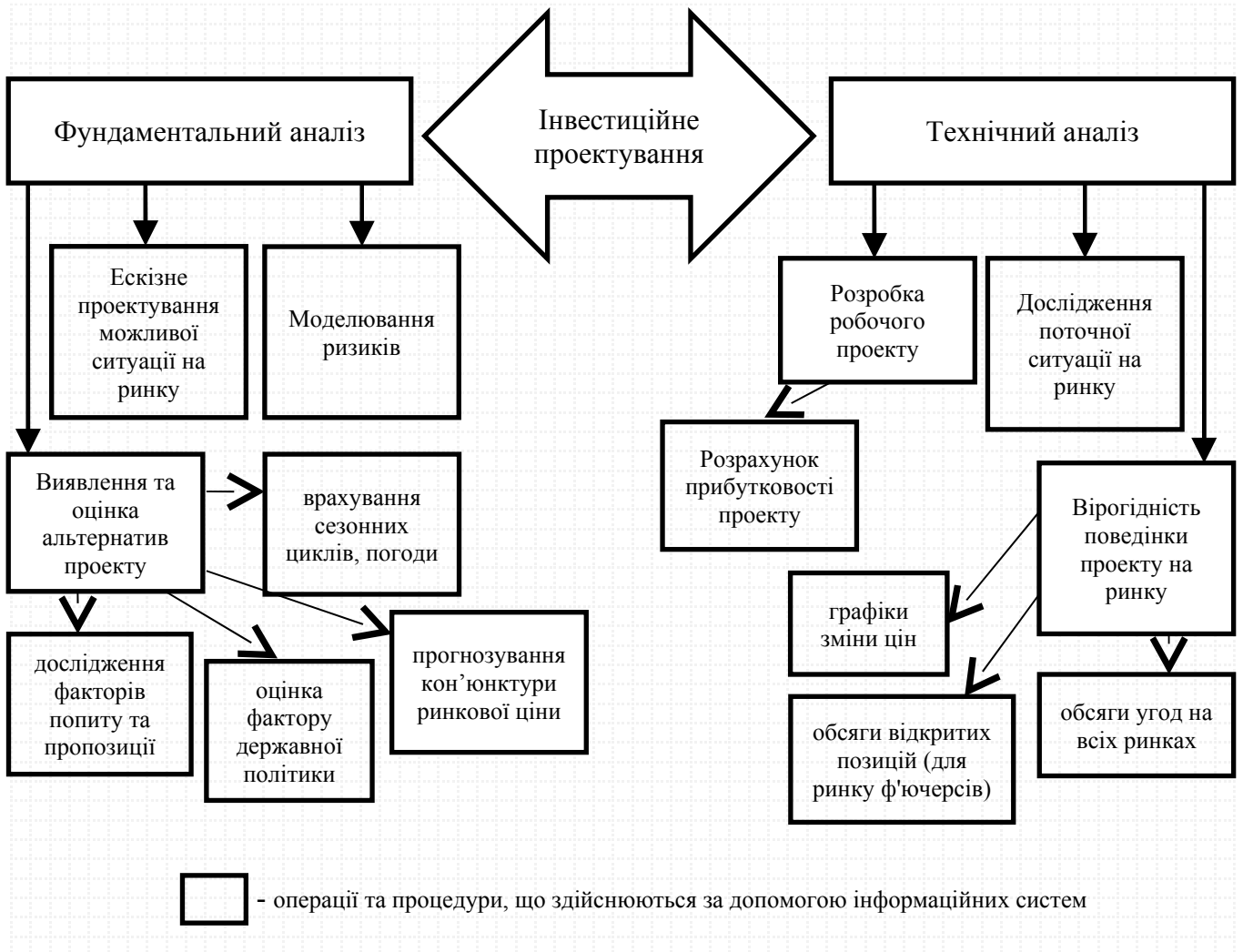

Рис. 6. Схема використання інформаційних систем в інвестиційному проектуванні

Аналізуючи моделі інноваційного розвитку економічних систем світу (модель інноваційного та технологічного лідерства; модель інноваційної конвергенції; модель виникаючих інноваторів), встановлено, що в інноваційній моделі інновація виступає основним фактором економічного зростання, який спричиняє циклічність розвитку та може бути активізований на різних етапах циклу: як на стадії підйому, так і на стадії занепаду. Особливостями інноваційних моделей розвитку економічних систем в умовах становлення глобальної економіки знань визначено: збільшення інновацій у сфері послуг; створення міжнародних науково-дослідних колективів для розробки та впровадження піонерних інформаційних техніко-технологічних інновацій на міжнародному рівні; оптимізацію участі держави у глобальному кругообігу продуктивних сил; вдосконалення системи державної реєстрації та захисту прав інтелектуальної власності. Ключовими принципами компонент національних моделей є відкритість, сталість зростання, інформаційна мережевість та універсалізація принципів глобального економічного розвитку.

На підставі дослідження визначено національну модель інформаційної економіки як комплексну теоретико-методологічну систему, що може бути реалізована в межах дії закономірностей на певному етапі економічного розвитку

суспільства й спроможна забезпечити самодостатній конкурентоспроможний всебічний розвиток національної економіки та відповідний рівень добробуту населення на основі реалізації інноваційної економічної політики держави з урахуванням гео економічних й глобалізаційних чинників розвитку.

З'ясовано, що інноваційний розвиток інформаційної економіки відбувається лише в умовах досягнення якісного рівня інформатизації держави та громадянського суспільства і у певному ступені визначається рівнем інформатизації діяльності державних органів управління. На сучасному етапі органи державного управління усіх ступенів і напрямів діяльності використовують інформаційні системи як у своїй поточній діяльності, так і у прогнозуванні розвитку економічних процесів.

За результатами дослідження було розроблено інформаційну систему у сфері державного управління на прикладі системи обліку майна та земель у регіонах країни. Інноваційний зміст розробленої системи полягає у можливості комплексного аналізу баз даних натурального обліку землі, обліку власників, обліку руху прав на землю, обліку нерухомості та плануванні фінансових потоків регіональними органами державної влади, що раніше здійснювалося на загальному державному рівні (рис.7). Головне завдання щодо збору, обліку, аналізу відповідної інформації покладається на регіональні органи державної влади, зокрема на місцеві ради й районні адміністрації; створюється певна інформаційна вертикаль «знизу-вгору», що має повну автоматизацію процесу обробки інформації на всіх рівнях системи, від точок збору інформації до інформаційної системи регіонального керівника. При цьому окремі інформаційні модулі системи інтегровано з іншими автоматизованими системами державних органів, банків та нотаріату (модулі обліку – з інформаційною системою органів статистики, модуль планування фінансових потоків – з інформаційною системою органів Державної податкової інспекції, модулі обліку прав власності – з міжбанківською інформаційною системою та системою нотаріату).

Інноваційна основа функціонування запропонованої інформаційної системи полягає у нарощуванні обчислювальних потужностей й розширенні кола завдань, що вирішуються. Відносна автономія ланок районного, міського, та республіканського рівнів дозволяє створити механізм обробки інформації, що здатний постійно розвиватися відповідно до розширення технічних та фінансових можливостей. За участю автора було розроблено інформаційну систему ведення кадастру земель в Автономній Республіці Крим.

З огляду на те, що інформаційні системи мають пріоритетне використання у фінансово-кредитних установах, проаналізовано ефективність інформаційного управління фінансовою сферою національної економіки. Кількісним показником рівня впровадження інновацій в інформаційні технології фінансової сфери визначено коефіцієнт автоматизації системи, який розраховується окремо для введення, виведення, передачі та опрацювання інформації, як відношення обсягів інформації, що проходять за одиницю часу через автоматизовані канали та пристрої, до загального обсягу інформації з усіх каналів (автоматизованих, технічних, механічних, друкованих, виявлених скритих каналів, тощо).

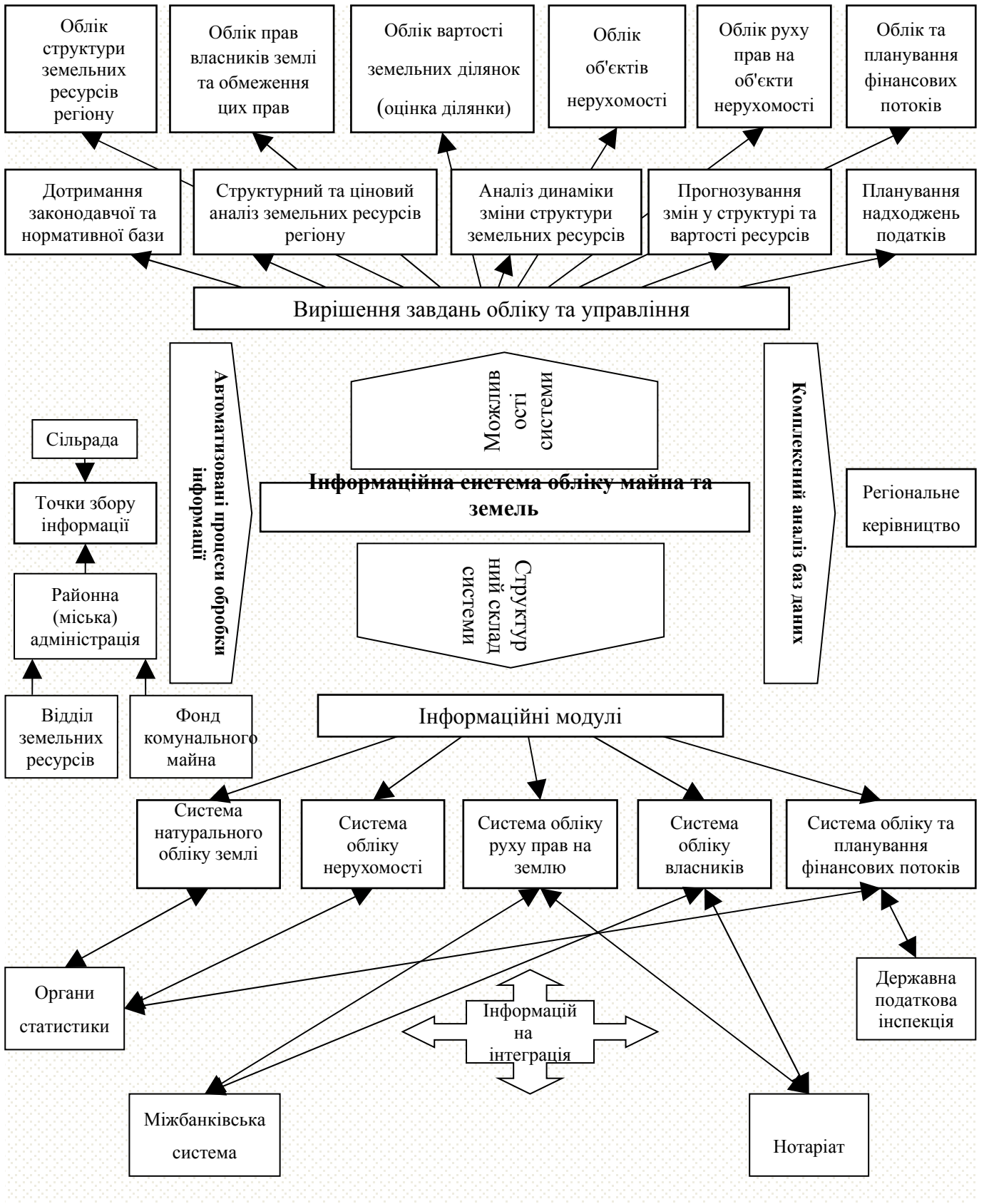

Рис. 7. Інноваційний зміст інформаційної системи обліку майна та земель

Обсяги інформації для пристроїв введення, виведення та передачі інформації визначаються кількістю символів – двійкових чи десяткових, для пристроїв опрацювання інформації – числом обчислювальних дій.

Узагальнюючим показником рівня впровадження інновацій в інформаційні технології визначено інтегральний показник рівня автоматизації управління, який розраховується підсумовуванням коефіцієнтів автоматизації введення, виведення, передачі та опрацювання інформації, скорегованих на коефіцієнти питомої ваги (коефіцієнти питомої ваги знаходяться як відношення зведених витрат на введення, виведення, передачу та опрацювання інформації до всіх зведених витрат на управління).

Визначені у дисертації принципи побудови механізму управління інформаційними технологіями у фінансовій сфері національної економіки полягають у постановці завдань фінансово-економічної інформаційної системи; раціональному формуванні та функціонуванні інформаційних систем у фінансовій сфері; дотриманні вимог до інноваційного програмного забезпечення автоматизованої інформаційної системи, серед яких: необхідність підтримки доступу базовими засобами до великих обсягів даних без втрати продуктивності, наявність у спектрі базових засобів мережеских функцій, наявність режиму розв'язання великої кількості задач з одночасним доступом до даних багатьох користувачів та виконанням численних операцій та інші.

У четвертому розділі **«Специфіка розвитку інноваційного бізнесу у глобальній інформаційній економіці та напрями досягнення синергетичних ефектів інновацій в економіці України»** проаналізовано інноваційний розвиток інформаційних технологій у ситуаційному аналізі та комерційній діяльності суб'єктів господарювання; обґрунтовано концептуальні засади вихідної оцінки процесу інвестування в інформаційні технології; уточнено функції держави у підтримці інноваційного бізнесу в інформаційній економіці.

Основу успішного ситуаційного аналізу (маркетингу) становить інформація про товари, споживачів та конкурентів. Необхідною умовою ефективної роботи суб'єктів господарювання на міжнародному ринку є вмiле використання Інтернет-технологій, а саме, високопрофесійне представлення свого товару на ринку через Інтернет-сайти, а також пошук інформації у мережі Інтернет. Аналіз світової практики доводить, що компанії, які використовують ці можливості, мають вагомі переваги у конкурентній боротьбі.

На підставі дослідження показників ранжування сайтів мережі Інтернет (індексу Яндекс; індексу Rambler Top 100; коефіцієнтів кількості відвідувань, цитування, широти охоплення теми, якості інформації (новизни) та якості надання інформації (простоти навігації)) запропоновано додаткові показники ефективності функціонування сайту: темп росту відвідувань; темп росту цитування; індекс оформлення угод, що визначається як відношення кількості укладених угод до кількості відвідувань сайту.

Встановлено, що електронна комерція та заходи щодо її впровадження, освоєння й розвитку, виокремилися у світі як окрема сфера економіки в останні двадцять років. В Україні ринок електронної торгівлі знаходиться на початковій

стадії розвитку. Наукові дослідження у цій сфері привели до висновку, що найбільш прийнятним для просування товарів та послуг на українському ринку є використання змішаного каналу, який поєднує елементи матеріальної та електронної торгівлі. Встановлено, що виставки та ярмарки посідають особливе місце серед арсеналу засобів електронного рекламного впливу. Доведено ефективність використання інформаційних систем виставкової статистики, зокрема таких як CENTREX, APACS Expo, CRM (consumer relationship management), CRM директ-маркетинг та систем автоматизованого проектування (САПР).

Для розширення спектру використання інформаційних систем у ситуаційному аналізі та виставково-рекламній діяльності Торгівельно-Промислової Палати Криму було проведено експертне дослідження впливу процесів інформатизації на ефективність виставкової діяльності. Результати дослідження дозволили стверджувати, що на недостатню відкритість та прозорість виставкового бізнесу через Інтернет найбільшим чином впливають два фактори – відсутність дешевого доступу в Інтернет та недостатній обсяг інвестування в інформаційні технології, що приводить до зменшення основних показників ефективності виставково-рекламної діяльності.

Одним з чинників недостатньої розвиненості інформаційної інфраструктури в Україні у порівнянні з іншими країнами світу визначено недостатній обсяг інвестицій у сферу інформатизації (0,2% від загального обсягу інвестицій). У дисертації обґрунтовано концептуальні засади вихідної оцінки процесу інвестування в інформаційні технології, визначено змістовну сутність поняття електронного інформаційного продукту як електронної документованої інформації, що підготовлена і призначена для задоволення потреб користувача, а також поняття електронної інформаційної послуги як обслуговування та надання у розпорядження користувача електронних інформаційних продуктів.

Розроблено універсальний алгоритм управління інвестиціями в інформаційні технології (ІТ), який має наступні етапи:

- 1) ескізне проектування;
- 2) визначення критеріїв ІТ- проекту;
- 3) розрахунок головних показників ІТ- проекту;
- 4) виявлення альтернативних проектів та їх оцінка;
- 5) вірогідність поведінки ІТ- продукту на ринку;
- 6) моделювання ризиків;
- 7) робоче проектування.

Запропоновано застосування методу визначення індексу прибутковості інвестування в інформаційні технології (формула 1) та показника оцінки рівня інвестиційних ризиків (формула 2):

$$PII = \frac{1}{K} \sum_{t=0}^T (P_t - B_t) \frac{1}{(1 + HPI)^t}, \quad (1)$$

де IP – індекс прибутковості;

K – початкові капіталовкладення, тис. грн.;

P_t – результати, що були досягнуті на t -му кроці інвестиційного проектування, тис. грн.;

B_t – витрати на t -му кроці інвестиційного проектування, тис. грн.;

NP – норма прибутковості;

T – кількість кроків інвестиційного проектування;

t – номер кроку інвестиційного проектування.

$$\sigma = \sqrt{\sum_{t=1}^n (\varepsilon_t - \bar{\varepsilon})^2 \times p_t}, \quad (2)$$

де σ – рівень інвестиційних ризиків;

ε_t – розрахунковий дохід за інвестиційним проектом при різних значеннях кон'юнктури, тис. грн.;

$\bar{\varepsilon}$ – очікуваний середній дохід за проектом, тис. грн.;

P_t – значення вірогідності, відповідне розрахунковому доходу;

t – число періодів, на множині яких проводяться спостереження;

n – число спостережень.

Значення індексу прибутковості, що більше за одиницю, свідчить про ефективність капіталовкладень у проект, за яким здійснюється розрахунок, при запланованій суб'єктом інвестування нормі прибутковості, а також про окупність початкових капіталовкладень і витрат на наступних кроках інвестиційного проектування за період реалізації проекту. При отриманні значення індексу прибутковості, нижчого за одиницю, можливо знизити норму прибутковості у межах прийнятної для інвестора рівня, вжити заходів щодо вартісного підвищення результатів інвестиційного проектування чи відмовитись від реалізації проекту.

Показник оцінки рівня інвестиційних ризиків враховує коливання очікуваних доходів від різних інвестицій: при однакових значеннях рівня очікуваного доходу більш привабливим є проект, який характеризується меншим значенням показника рівня інвестиційних ризиків, що свідчить про краще співвідношення доходу і ризику.

Невід'ємною складовою інноваційного розвитку інформаційної економіки є наукові дослідження, кінцеві результати яких є об'єктами інтелектуальної власності. Встановлено, що система інтелектуальної власності має критичну роль у формуванні економіки знань, державній підтримці інноваційного бізнесу. Аналіз нормативних актів України щодо цього питання і типових договорів та угод на виконання НДДКР міністерств, відомств та інших органів виконавчої влади показав, що переважно такі договори та угоди не враховують вимог чинного законодавства України з наукової й науково-технічної діяльності та охорони інтелектуальної власності. Так, більшість з них не врегульовують норми визначення суб'єктів права інтелектуальної власності, визначення сторони, яка має

сплачувати винагороду винахідникам й нести витрати щодо реєстрації та охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, що істотно знижує зацікавленість виконавців робіт при їх створенні. Крім того, у зазначених договорах, як правило, міністерство залишає за собою право власності на створені об'єкти, що суперечить відповідному досвіду ЄС, Російської Федерації, США та інших країн, в яких права на створені об'єкти інтелектуальної власності закріплюються за виконавцями робіт.

Таким чином, актуальними діями держави мають стати розробка типових договорів міністерств на виконання НДДКР у відповідності до норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», а також прийняття спеціального закону щодо правового режиму та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності, які створюються за рахунок коштів Державного бюджету, що дозволить знизити втрати національного господарства від несанкціонованого використання інтелектуального потенціалу й інформаційних продуктів.

У п'ятому розділі дисертаційної роботи **«Реалізація національної моделі інформаційної економіки України у сучасних умовах глобалізації»** обґрунтовано інноваційну діяльність в Україні як підґрунтя розвитку економіки знань; визначено стратегічні пріоритети реалізації концепції національної моделі інформаційної економіки України в умовах глобалізації; здійснено прогнозну оцінку інноваційного розвитку інформаційної економіки України.

Однією із стратегічних передумов інноваційного розвитку країни на шляху формування економіки знань є загальний рівень фінансування науки. До країн-лідерів з найбільшою наукоємністю ВВП належать: Ізраїль (4,74%), Швеція (3,63%), Фінляндія (3,47%), Японія (3,39%), Корея (3,22%), США (2,68%). Поставивши перед собою мету побудувати конкурентоспроможну економіку, Європейське співтовариство визнало необхідним довести витрати на наукові дослідження і розробки до 3% ВВП. В Україні, за даними 2010 р., цей показник знаходиться на рівні 0,86%. Це пояснюється тим, що темп зростання видатків на науку є нижчим, аніж зростання ВВП, а також присутній факт неефективного використання державних коштів.

Частка власних джерел інвестування у загальному обсязі інвестицій становить: в Японії – 68,9%, США – 63,5%, Великобританії – 62,1%, ФРН – 55,3%, Франції – 52,1%. В Україні обсяги фінансування інновацій за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання на протязі 2003 – 2010 рр. зменшились на 10% і у 2010 році склали 59,35%.

Валові внутрішні видатки на НДДКР у розвинутих країнах зросли з 2,2% ВВП у 2000 р. до 2,3% у 2010 р., країнах, що розвиваються, – з 0,8% у 2000 р. до 1,0% у 2010 р. У найменш розвинених країнах зростання зазначеного показника не відбулося: упродовж 2000 – 2010 рр. він знаходився на рівні 0,2% ВВП, хоча темпи зростання внутрішніх видатків на НДДКР склали 136,4%. Зазначений світовий показник за цей період теж не змінився – знаходився на рівні 1,7%, а темпи зростання світових внутрішніх видатків на НДДКР склали 145%. В Україні валові внутрішні видатки на НДДКР у 2000 р. склали 0,99% ВВП, у 2010 р. – 0,86%.

Проте, темп зростання склав 144% і знаходився на рівні світового показника.

За показником інноваційної активності (13%) наша країна відстає від розвинутих країн, де частка суб'єктів господарювання, що впроваджують інновації, складає від 30% (Хорватія, Чехія) до 65% (США, Німеччина, Японія).

Встановлено, що стратегічним фактором підвищення конкурентоспроможності економіки є інтелектуальний потенціал, динаміка якого в Україні є негативною. Чисельність дослідників упродовж 2000 – 2010 рр. зменшилась на 7,5%, найбільшою мірою втратили дослідницький потенціал Кримський, Південний та Західний регіональні наукові центри – на 56,9; 56,3; 52,7 відсотки, відповідно. В той же час для світової економіки було характерним зростання цього показника на 24,08%. На противагу українській економіці, чисельність дослідників у країнах ЄС впродовж зазначеного періоду зросла на 20,9%, у Японії та США – відповідно, на 9,8% і 6,19%.

На підставі дослідження визначено чинники, що стримують розвиток інноваційної діяльності в Україні (рис. 8) та запропоновано напрями її активізації в інформаційній економіці шляхом реалізації національної моделі інформаційної економіки України в умовах глобалізації (рис. 9). Реалізація запропонованої моделі дозволить активізувати інноваційну діяльність в інформаційній сфері шляхом нівелювання стримуючих чинників фінансового, організаційного, виробничого та нормативно-правового характеру.

Поняття ефективності розвитку національної економіки й інноваційності в інформаційній економіці тісно пов'язані між собою. Під ефективністю розвитку національної економіки розуміється ступінь досягнення максимальних, оптимальних або потенційних значень макропоказників, що характеризують якість економічного розвитку. Для характеристики якісних змін національної інформаційної економіки в умовах глобалізації кінцевими результатами соціально-економічного розвитку відповідно до моделі багатогалузевої економіки (міжгалузевого рівноважного балансу) В. Леонтєва запропоновано використання двох груп інформаційних індикаторів: економічних (ВВП; передбачуваний рівень тіньового ВВП; рівень конкурентоспроможності технологій виробництва; рівень використання виробничих потужностей; реальний та прогнозований рівні науково-технічного прогресу; темп приросту реального ВВП) і соціальних (середній рівень оплати праці; рівень зайнятості; рівень тіньової заробітної плати; рівень тіньової зайнятості; рівень фінансування освіти; рівень фінансування охорони здоров'я; рівень фінансування науково-технічних робіт).

Інтегральний індекс розраховується для економічної й соціальної складової у заданий період. Отримані динамічні ряди інтегральних індексів економічної й соціальної складових використовуються для наступної згортки з визначенням вагових коефіцієнтів кожної складової.

Рис. 8. Чинники, що стримують розвиток інноваційної діяльності в Україні

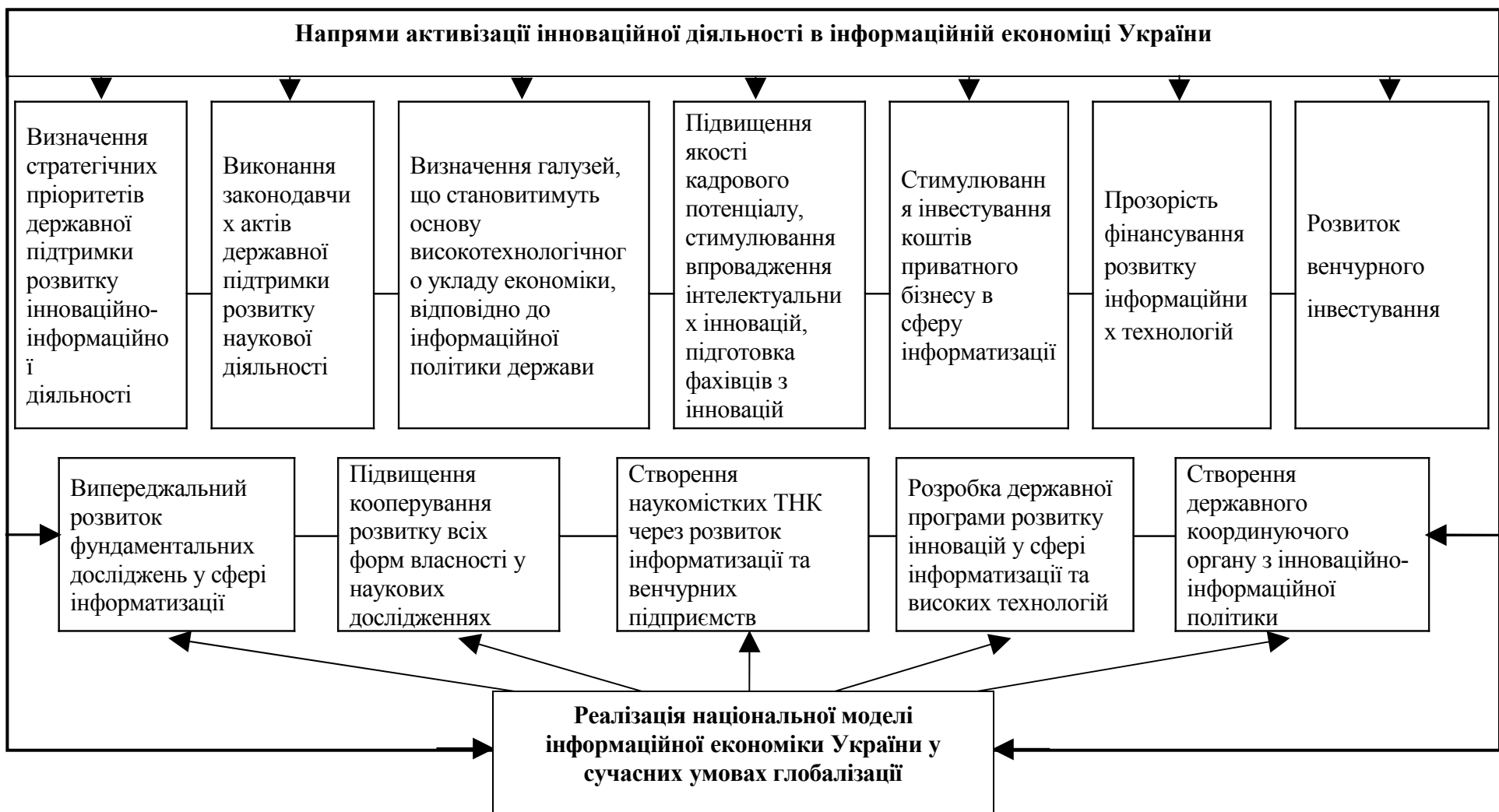

Рис. 9. Напрями активізації інноваційної діяльності в інформаційній економіці України

При використанні запропонованого підходу розраховано основні прогностичні показники інноваційного розвитку інформаційної економіки України за умови реалізації концепції національної моделі інформаційної економіки на період до 2020 р. (табл. 1).

Таблиця 1

**Інтегральні показники інноваційного розвитку
інформаційної економіки України**

№ з/п	Показники інноваційності	2010 р.	Прогностичні показники	
			2015 р.	2020 р.
1	ВВП, млрд. дол.	321,5	418,0	543,4
2	Економічний потенціал (ВВП на 1 особу), дол.	6914	8988	11685
3	Зростання наукового потенціалу (чисельності дослідників), %	- 14,6%	10,0	17,5
4	Зростання чисельності дослідників на 10 тис. осіб економічно активного населення, разів	- 1,7	1,5	2,0
5	Інвестування у дослідницький сектор (НДДКР до ВВП), %	0,86	1,7	2,3
6	Обсяг реалізованої продукції та послуг у приватному секторі економіки, млн. грн.	714812	929256	1208033
7	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.	8940,48	9551	10203
8	Експорт високотехнологічної продукції, млн. грн.	13200,9	14323,0	14692,6
9	Зростання експорту високотехнологічної продукції, %	5,7	8,5	11,3
10	Питома вага експорту продукції та послуг інформаційної сфери у загальному обсязі експорту, %	7,2	9,4	12,2
11	Питома вага експорту інноваційної продукції та послуг інформаційної сфери у загальному обсязі продукції та послуг інформаційної сфери, %	1,2	2,8	6,1

Розрахунки показали, що при збереженні існуючої структури економіки навіть при зростанні ВВП на 3-5% у рік неможливо забезпечити її реальний розвиток, тому для прогресивних змін необхідно реалізувати національну модель інформаційної економіки, стратегічні орієнтири якої полягають у використанні державою прямих та непрямих інституціональних важелів. До прямих важелів слід віднести такі: розвиток венчурного капіталу, фондових ринків, наявність низьковідсоткових позик для нововведень, зниження ціни капіталу шляхом використання пільгового оподаткування НДДКР та деяких інших. Застосування непрямих важелів передбачає: збільшення витрат у сферу освіти, охорону здоров'я; на підготовку професійних кадрів у сфері інноваційного менеджменту; створення науково-технічної інфраструктури; реалізацію заходів щодо розширення новаторської діяльності у сфері інформатизації.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження полягають у науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних положень та розробці практичних рекомендацій щодо забезпечення інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації. Головні висновки дисертації можна звести до таких.

1. Обґрунтовано, що теоретико-методологічні засади розвитку інноваційної діяльності в економіці України полягають у визначенні основних напрямків трансформаційних процесів, які зумовлюють формування інформаційної економіки в умовах глобалізації. Встановлено, що складовими глобальних інноваційних процесів є створення, поширення та дифузія інновацій. Інновації визначено як створені або вдосконалені конкурентоспроможні продукція, технології або послуги, організаційно-технічні рішення комерційного, виробничого, адміністративного чи іншого характеру, що суттєво покращують інфраструктуру та якість виробництва чи соціальної сфери. Дифузійю інновації визначено як розповсюдження вже засвоєної та використовуваної інновації в нових умовах або місцях застосування. Розповсюдженість інновації охарактеризовано як інформаційний процес, швидкість якого залежить від універсальності комунікаційних каналів, особливостей прийому інформації економічними суб'єктами, їх можливостей практичного використання цієї інформації.

2. Доведено, що економіка України набуває рис «нової економіки знань», або інформаційної економіки, передумовами переходу до якої стали чотири фактори: лібералізація ринків, посилення мобільності капіталу, поява цифрового простору як єдиної комунікаційної мережі, глобалізація ринкових структур. Інноваційним розвитком економічної системи визначено процес еволюції її структури (складу елементів і зв'язків) й механізмів функціонування у довгостроковому періоді, що характеризується революційними технологічними змінами. При цьому змінюється ринкова кон'юнктура, виникають нові виробничі відносини, розвивається інноваційне підприємництво. Методологічною сутністю інноваційного підприємництва в інформаційній економіці визначено використання інтелектуальної власності в діяльності суб'єктів господарювання на умовах її комерціалізації, економічною сутністю – новаторський процес господарювання на інноваційній основі, процес створення нововведень. Визначено, що кінцевим результатом інноваційних трансформацій в економіці України в умовах сучасного глобалізаційного середовища має стати загальне підвищення добробуту населення.

3. Розроблено концепцію інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації, яка ґрунтується на підсиленні взаємозв'язку інформаційних систем та інноваційного зростання національної економіки, підвищенні вихідного рівня впровадження інновацій в умовах становлення інформаційної економіки, розвитку інноваційного бізнесу та досягненні синергетичних ефектів інновацій від взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансової сфери в інформаційно-інноваційної

діяльності. Основними напрямками реалізації інформаційної економічної моделі України є всебічний розвиток інноваційної діяльності в країні; визначення стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку національної економіки; збереження, розвиток й використання інтелектуального науково-технічного потенціалу як стратегічної складової конкурентоспроможності економіки України.

4. Доведено, що впровадження інформаційних технологій надає можливостей для ефективного економічного розвитку суспільства. Інформаційними складовими економічного розвитку визначено: підвищення рівня розвитку і використання інформаційних технологій; допомогу та контроль з боку держави у прийнятті необхідних законів, підтримці освітніх програм, фінансуванні наукових досліджень в інформаційній сфері; реалізацію проектів соціальної підтримки людини; розвиток інформатизації та технологічних інновацій. Головними принципами формування основних напрямів інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації визначено: зниження інертності економічних процесів шляхом активізації електронної комерції, розвиток телекомунікаційних технологій, орієнтацію інноваційного виробництва на масового споживача, зростання продуктивності функціонування інформаційних систем, поширення сфер застосування персональних комп'ютерів.

5. Визначено системно-синергетичну парадигму інформаційно-інноваційної діяльності держави як комплекс стратегічних перетворень у відповідності до сучасної фази економічного розвитку. Основними стратегічними пріоритетами інформаційної економіки запропоновано вважати: створення інноваційних кластерів у формі особливих економічних зон екстериторіального типу, заснованих на інформаційній інтеграції й орієнтованих на інноваційний розвиток економіки; створення системи управління знаннями на основі раціонального використання інформаційних ресурсів, формування прийняттого інтерфейсу інформації, безперервного контролю й аналізу інформації; побудову ієрархії автоматизованих систем управління; прискорення процесів автоматизації робочих місць; розповсюдження локальних обчислювальних мереж; сприяння розробці інформаційного забезпечення та поширенню інноваційної науково-технічної інформації.

6. Доведено, що для забезпечення високої якості управління електронними технологіями виникає необхідність забезпечення захисту економічної інформації в умовах глобалізації. Розроблено модель захисту електронних технологій у національній економіці, яка містить: морально-етичний кодекс безпеки; методи регулювання інформаційних потоків; вживання заходів із захисту наукових баз даних; директивні методи захисту електронної інформації.

7. Узагальнено методичні підходи до оцінки вихідного рівня інновацій в інформаційній економіці. Визначено змістовну сутність економічної категорії прибутку в інформаційній економіці: прибуток фактично виступає своєрідною платою за ризик, пов'язаний з невизначеністю майбутніх

економічних явищ. Прибуток є винагородою за технічне вдосконалення й успішну підприємницьку діяльність. Розроблено концептуальну схему використання інформаційних систем в інвестиційному проектуванні, що ґрунтується на залученні інформаційних систем для проведення процедур фундаментального й технічного аналізу.

8. Визначено напрями активізації інноваційної діяльності в національній моделі інформаційної економіки: державна підтримка розвитку інноваційно-інформаційної та наукової діяльності; формування високотехнологічного укладу економіки; стимулювання приватних інвестицій у сферу інформатизації та венчурного інвестування; підвищення якості кадрового потенціалу та стимулювання впровадження інтелектуальних інновацій. Доведено, що ефективність системи інформаційного управління в країні у певному ступені визначається рівнем інформатизації державних органів управління, розроблено інформаційну систему у сфері державного управління на прикладі системи обліку майна та земель у регіонах країни.

9. Визначено принципи побудови механізму управління інформаційними технологіями у фінансовій сфері національної економіки, основними з яких є: раціональне формування та функціонування інформаційних систем; дотримання вимог до інноваційного програмного забезпечення автоматизованої інформаційної системи; застосування коефіцієнтів автоматизації системи як кількісних показників оцінки рівня впровадження інновацій в інформаційні технології фінансової сфери.

10. Виявлено, що інноваційні рішення комерційного характеру базуються на об'єктивних тенденціях розвитку інформаційних систем для бізнесу, тобто всесвітніх Інтернет-технологіях. Для просування товарів та послуг на українському ринку найбільш прийнятним є використання змішаних каналів, які поєднують елементи матеріальної та електронної торгівлі. Особливе місце серед арсеналу засобів рекламного впливу посідає ведення виставкового бізнесу через Інтернет. Встановлено, що на зниження ефективності електронної виставково-рекламної діяльності найбільшим чином впливають два фактори – відсутність дешевого доступу в Інтернет та недостатній обсяг інвестування в інформаційні технології.

11. Обґрунтовано концептуальні засади вихідної оцінки процесу інвестування в інформаційні технології, які полягають у застосуванні: універсального алгоритму управління інвестиціями в інформаційні технології; методу визначення індексу прибутковості інвестування в інформаційні технології; визначенні показника оцінки рівня інвестиційних ризиків, що дозволяє стимулювати створення і поширення інформаційних технологій та підвищити ефективність надання електронних інформаційних послуг.

12. З'ясовано, що законодавством України не врегульовані у необхідному обсязі питання захисту інтелектуальної власності, використання результатів НДДКР, які виконуються за рахунок коштів Державного бюджету, та розподілу майнових прав на них. Доцільним визначено прийняття законодавчих актів щодо правового регулювання (патентування й

ліцензування) інноваційної діяльності та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності, які створені за рахунок коштів Державного бюджету, що дозволить знизити втрати національного господарства від несанкціонованого використання інтелектуального потенціалу і інформаційних продуктів.

13. Обґрунтовано інноваційну діяльність в Україні як підґрунтя розвитку економіки знань. Стратегічним фактором підвищення конкурентоспроможності національної економіки визначено інтелектуальний потенціал. Виявлено чинники, що стримують інноваційну діяльність, які систематизовано на фінансові, організаційні, виробничі та нормативно-правові за характером впливу.

14. Визначено стратегічні пріоритети інноваційного розвитку у реалізації національної моделі інформаційної економіки України в умовах глобалізації: випереджальний розвиток фундаментальних досліджень у сфері інформатизації; підвищення кооперування у наукових дослідженнях; створення наукомістких ТНК; розробка державної програми розвитку інновацій у сфері інформатизації та високих технологій; створення державного координуючого органу з інноваційно-інформаційної політики.

15. Здійснено прогностичне оцінювання індикаторів соціально-економічного розвитку України та розраховано основні прогностичні показники інноваційного розвитку інформаційної економіки України. Розрахунки показали, що при збереженні існуючої структури економіки, навіть при зростанні ВВП на 3-5% у середньому за рік, неможливо забезпечити її реальний розвиток. Для досягнення прогресивних змін необхідно реалізувати національну модель інформаційної економіки, стратегічні орієнтири якої полягають у запровадженні державою інституціональних важелів прямої і непрямої дії. До першої групи важелів віднесено стимулювання розвитку венчурного капіталу, фондових ринків, низьковідсоткових позик для нововведень, зниження ціни капіталу шляхом використання пільгового оподаткування НДДКР та інші. Непрямий вплив передбачає збільшення витрат у сферу освіти і охорони здоров'я; на підготовку професійних кадрів у сфері інноваційного менеджменту; створення науково-технічної інфраструктури; реалізацію заходів щодо розширення новаторської діяльності у сфері інформатизації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Наливайченко К.В. Інноваційний розвиток економіки України в умовах функціонування всесвітніх інформаційних систем: [монографія] / К.В. Наливайченко. – Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2012. – 332 с.

Відгук у ЗМІ – д.е.н., проф. О.І.Башта. Інноваційний розвиток економіки України в умовах функціонування всесвітніх інформаційних систем // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 238. – С. 195.

Розділи у колективних монографіях

2. Наливайченко Е.В. Современный этап интеграции Украины в мировое пространство/ Е.В. Наливайченко // Тенденции развития экономики и формирование современной системы управления внешнеэкономическими связями: региональный аспект : [монография]; под общей ред. д.э.н., проф. Крамаренко В.И. – Симферополь : Культура народов Причерноморья, 2007. – 176 с. (С. 46 – 52).

3. Наливайченко Е.В. Процессы управления проектом в международной практике. Методология управления коммуникациями проекта в концепции мирового менеджмента / Е.В. Наливайченко // Стратегическая ориентация предприятия в современной экономике : [монография]; под ред. д.э.н., проф. Наливайченко С.П. – Симферополь : ЧП «Предприятие Феникс», 2008. – 282 с. (С. 15 – 37).

4. Наливайченко К.В. Забезпечення сприятливих інноваційних умов для виходу підприємств України на світові ринки / К.В. Наливайченко // Основи ефективного розвитку підприємства в умовах трансформації сучасних механізмів господарювання : [монографія] / Акіменко П.І., Амельченко Т.В., Андріанова В.В. та ін.; за заг. наук. ред. д.е.н., проф. С.П. Наливайченко. – Сімферополь : ПП «Підприємство Фенікс», 2010. – 520с. (С. 36 – 64).

5. Наливайченко К.В. Сучасне постіндустріальне суспільство та напрями його трансформації / К.В. Наливайченко // Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України : [монографія] / Амоша О.І., Аптекарь С.С., Білопольський М.Г. та ін. – ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 848 с. (С. 24 – 36).

6. Наливайченко К.В. Інституціональна трансформація економіки: глобальний і регіональний аспект / К.В. Наливайченко // Глобальні трансформаційні імперативи сталого розвитку національної економіки : [монографія]; за заг. наук. ред. д.е.н., проф. Реутова В.Є. – Саки : ПП «Підприємство «Фенікс», 2011. – 284 с. (С. 20 – 39).

7. Наливайченко К.В. Методичні підходи до оцінки вихідного рівня інновацій в інформаційній економіці в умовах становлення глобальної економіки знань / К.В. Наливайченко // Особливості інноваційних процесів у виробничих системах : [монографія] / Акіменко П.І., Амельченко Т.В., Артюхова І.В. та ін.; за заг. наук. ред. д.е.н., проф. С.П. Наливайченко. – Сімферополь : «АРІАЛ», 2012. – 288 с. (С. 60 – 76).

8. Наливайченко Е.В. Моделирование стратегических путей развития инновационной деятельности / Е.В. Наливайченко // Опережающее управление социально-экономическим развитием регионов: благосостояние населения & электронное управление : [монографія] / Подсолонко В.А., Подсолонко Е.А., Цёхла С.Ю. и др.; под ред. В.А. Подсолонко. – Симферополь : «ДИАЙПИ», 2012. – 656 с. (С. 44 – 51).

Статті у наукових фахових виданнях

9. Наливайченко К.В. Стратегії і напрями трансформування регіональних економічних відносин в міжнародній економіці / К.В. Наливайченко // Культура народів Причорномор'я. – № 102. – 2007. – С. 28 – 30.

10. Наливайченко К.В. Аналіз співробітництва України з міжнародними фінансовими інституціями / К.В. Наливайченко // Культура народів Причорномор'я. – № 133. – 2008. – С. 52 – 55.

11. Наливайченко К.В. Напрямки формування зовнішнього сектору економіки України / К.В. Наливайченко // Культура народів Причорномор'я. – № 171. – 2009. – С. 53 – 58.

12. Наливайченко Е.В. Управление инновационной деятельностью / Е.В. Наливайченко // Экономика Крыма. – № 1(30). – 2010. – С. 76 – 80.

13. Роль ТНК у здійсненні міжнародного технологічного обміну / К.В. Наливайченко, С.П. Наливайченко // Учёные записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Том 22(61). № 2. – 2009. – С. 229 – 234.

Особистий внесок автора: визначено вимоги щодо посилення процесів інтелектуалізації виробництва і праці, тобто розвитку економіки знань.

14. Наливайченко К.В. Формування національної професійної програми якості в туризмі / К.В. Наливайченко, С.П. Наливайченко // Вісник економічної науки України. – № 2(18). – Донецьк: АЕНУ, Інститут економіки промисловості НАН України, 2010. – С. 82 – 85.

Особистий внесок автора: проаналізовано ситуацію застосування інноваційних інформаційних технологій для створення національних програм та підготовки фахівців.

15. Наливайченко Е.В. Оптимизация портфеля инвестиций в ценные бумаги предприятия / Е.В. Наливайченко // Вестник Запорожского национального университета : Сборник научных трудов. Экономические науки. – № 3(7). – Запорожье : ЗНУ, 2010. – С. 247 – 252.

16. Наливайченко К.В. Системно-синергетична парадигма інформаційно-інноваційної діяльності держави / К.В. Наливайченко // Інвестиції: практика та досвід, № 14, липень 2011. – Київ. – 2011. – С. 11 – 17.

17. Наливайченко К.В. Синтез теоретико-методологічних підходів до виявлення факторів глобальних інноваційних трансформацій в сучасній економіці / К.В. Наливайченко // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 39-2. – Донецьк, ДонНТУ, 2011. – 246 с. (С. 25 – 28).

18. Наливайченко К.В. Сутність інновацій в економіці України як складової глобалізаційних процесів світогосподарського простору / К.В. Наливайченко // Журнал Європейської економіки. – Том 10 (№1). Березень 2011. – Видання Тернопільського національного економічного університету. – 114 с. (укр., рос. та англ. мов.). – С. 90 – 98.

19. Наливайченко К.В. Особливості реалізації інформаційних процесів управління в інноваційних моделях розвитку економіки знань / К.В.

Наливайченко // Наука й економіка. – Випуск 3(№23), 2011. – Науково-теорет. журнал Хмельницького економічного університету. – 144 с. (С. 108 – 116).

20. Наливайченко К.В. Значення автоматизації фінансово-економічної інформаційної системи України / К.В. Наливайченко // Культура народів Причорномор'я. – № 208. – 2011. – С. 57 – 59.

21. Наливайченко К.В. Планування систем захисту економічної інформації національних компаній / К.В. Наливайченко // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наук. праць. – Вип. 9(124) / Наук. ред. І.Г. Манцуров. – К., 2011. – 228 с. (С. 124 – 131).

22. Наливайченко К.В. Передумови створення інноваційної структури економіки / К.В. Наливайченко // Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наук. праць. – №. 2(42) – Одеса, ОДЕУ, 2011. – С. 58 – 65.

23. Наливайченко К.В. Напрями досягнення синергетичних ефектів інновацій в інформаційному бізнесі / К.В. Наливайченко // Економічні науки: збірник наук. праць. – Вип. 8(29). – Ч.3. – Луцьк, ЛНТУ, 2011. – 428 с. (С. 353 – 370).

24. Наливайченко К.В. Забезпечення ефективної діяльності фінансово-економічної системи України в умовах інформаційної економіки / К.В. Наливайченко // Экономика и управление. – № 6. – 2011. – С. 61 – 67.

25. Наливайченко К.В. Використання міжнародних інформаційних систем у підприємницькій діяльності / К.В. Наливайченко // Экономика Крыма. – № 3(36). – 2011. – С.195 – 202.

26. Наливайченко К.В. Інформаційні складові економічного розвитку як концептуальна основа формування інноваційної політики держави / К.В. Наливайченко // Економіка та держава: міжнар. наук.-практ. журнал. – № 2. – 2012. – С. 30 – 35.

27. Наливайченко К.В. Державна підтримка інноваційного бізнесу / К.В. Наливайченко // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наук. праць. – Вип. 2(129) / Наук. ред. І.Г.Манцуров. – К., 2012. – 210 с. (С. 85 – 90).

28. Наливайченко К.В. Оцінка основних викликів інформатизації української економіки в умовах глобалізації / К.В. Наливайченко // Культура народів Причорномор'я. – № 219. – 2012. – С. 60 – 67.

29. Наливайченко К.В. Інформаційні технології у маркетинговій та комерційній діяльності підприємств регіону / К.В. Наливайченко // Экономика Крыма. – № 2(39). – 2012. – С. 37 – 41.

30. Наливайченко К.В. Методологія дослідження перспектив інформатизації національної економіки / К.В. Наливайченко // Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Том 24(63). № 4. – 2011. – С. 197 – 206.

31. Наливайченко К.В. Специфіка діяльності інформаційного бізнесу / К.В. Наливайченко // Економічний вісник Донбасу: наук. журнал. – № 1(27). – Луганськ. – 2012. – С. 161 – 165.

32. Наливайченко К.В. Інформатизація економічного розвитку сучасних національних компаній / К.В. Наливайченко // Економічний вісник Донбасу: наук. журнал. – № 2(28). – Луганськ. – 2012. – С. 196 – 201.

Матеріали наукових конференцій

33. Наливайченко Е.В. Методика оценки экономической эффективности инвестиционных проектов / Е.В. Наливайченко // Проблемы формирования инновационных механизмов в современных условиях. Социально-экономическое развитие Крыма на основе кластеров : материалы науч.-практ. конф., 24 апреля 2007 г., Симферополь. – Симферополь : Минэконом. АРК, 2007. – С. 70-74.

34. Наливайченко К.В. Возможности і обмеження використання концепції «полюсів зростання» для пострадянських держав / К.В. Наливайченко // Интеграционные процессы и социально-экономическое развитие: материалы межд. науч.-практ. конф. ученых и специалистов, 25-26 апреля 2007 г., Симферополь. – Симферополь : Таврия, 2007. – С. 66-67.

35. Наливайченко Е.В. Влияние глобализации на мировое развитие / Е.В. Наливайченко // Реалізація національних економічних інтересів України в рамках євроінтеграційних процесів: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. вчених та спеціалістів, 24-25 квітня 2008 р., Сімферополь : тези доповідей. – Сімферополь : ПП «Підприємство Фенікс», 2008. – С. 61-62.

36. Наливайченко Е.В. Применение международных стандартов в практике совершенствования системы управления предприятием / Е.В. Наливайченко // Актуальные вопросы развития инновационной деятельности: материалы XIII межд. науч.-практ. конф., 20-22 мая 2008 г., Алушта // Приложение к научно-практическому дискуссионно-аналитическому сборнику «Вопросы развития Крыма»: тезисы докладов. – Симферополь : Минэконом. АРК, 2008. – С. 195-198.

37. Наливайченко К.В. Аналіз розвитку сучасних зовнішньоекономічних відносин України / К.В. Наливайченко // Социально-экономическое развитие Крыма на основе кластеров: материалы науч.-практ. конф., 23 апреля 2009 г., Симферополь: тезисы докладов. – Симферополь : Минэконом. АРК, 2009. – С. 41-45.

38. Наливайченко К.В. Розвиток міжнародного інвестиційного співробітництва як важлива складова зовнішньоекономічних відносин України / К.В. Наливайченко// Реалізація національних економічних інтересів України в рамках євроінтеграційних процесів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. вчених та спеціалістів, 14-15 травня 2009 р., Сімферополь. – Сімферополь : ПП «Підприємство Фенікс», 2009. – С. 91-93.

39. Наливайченко К.В. Дослідження розвитку міжнародних інвестиційних процесів / К.В. Наливайченко // Защита прав интеллектуальной собственности: материалы XIII межд. науч.-практ. конф., 23-25 сентября 2009 г., Ялта-Мисхор : тези доповідей. – Симферополь : Минэконом. АРК, 2009. – С. 122-130.

40. Наливайченко Е.В. Прогнозные тенденции в международном бизнесе

/ Е.В. Наливайченко // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні : матеріали всеукр. наук. конф., 14-15 квітня 2010 р., Київ: тези доповідей. – Київ : КНЕУ, 2010. – С. 135-138.

41. Наливайченко Е.В. Риски в інноваційних проектах / Е.В. Наливайченко // Реалізація національних економічних інтересів України в рамках євроінтеграційних процесів: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. викладачів та студентів, 13 травня 2010 р., Сімферополь. – Сімферополь : ПП «Підприємство Фенікс», 2010. – С. 22-23.

42. Наливайченко Е.В. Линейная модель многоотраслевой экономики В.В. Леонтьева (модель межотраслевого баланса) / Е.В. Наливайченко // Актуальные вопросы развития инновационной деятельности: материалы XV межд. науч.-практ. конф., 17-21 мая 2010 г., Алушта. – Симферополь : Минэконом. АРК, 2010. – С. 199-205.

43. Наливайченко К.В. Сучасні світові тенденції розвитку інформаційних систем для бізнесу / К.В. Наливайченко // Активизация предпринимательства в условиях рыночной экономики: материалы науч.-практ. конф., 14 октября 2010 г., Симферополь: тезисы докладов. – Симферополь : Минэконом. АРК, 2010. – С. 81-84.

44. Наливайченко К.В. Інноваційні аспекти сучасної інформаційної економіки України / К.В. Наливайченко // Актуальные вопросы развития инновационной деятельности: материалы XVI межд. науч.-практ. конф., 23-27 мая 2011 г., Евпатория : тезисы докладов. – Симферополь : Минэконом. АРК, 2011. – С. 164-169.

45. Наливайченко К.В. Забезпечення якості інноваційної освіти в Болонському процесі / К.В. Наливайченко // Наукова складова навчального процесу та інноваційні технології його розвитку: збірник матеріалів наук.-метод. конф., 12 квітня 2011 р., Київ. – У двох томах. – Том 2. – м. Київ : КНЕУ, 2011. – С. 652-654.

46. Наливайченко К.В. Факторний аналіз оцінок розвитку інформаційних систем у міжнародному бізнесі / К.В. Наливайченко // Стратегічні вектори розвитку національної економіки в умовах протидії викликам глобалізації: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. викладачів та студентів, 22-23 березня 2012 р., Сімферополь. – Сімферополь : ПП «Підприємство Фенікс», 2012. – С. 123-126.

47. Наливайченко К.В. Розвиток інформаційної галузі у підприємницькій діяльності / К.В. Наливайченко // Проблемы и перспективы развития электронной коммерции : материалы межд. науч.-практ. конф., 19 апреля 2012 г., Симферополь. – Симферополь : ДИАЙПИ, 2012. – С. 78-83.

48. Наливайченко К.В. Розвиток процесів інформатизації в Україні в умовах глобалізації / К.В. Наливайченко // Ключови въпроси в съвременната наука: Материали за 8-а международна научна практична конференция, 17-25 април 2012 г., София. – Республика България, гр. София : БялГРАД-БГ, 2012. – С. 55-60.

49. Наливайченко К.В. Інформатизація як ефективний інструмент сучасного навчання / К.В. Наливайченко // *Efektivni nastroje modernich ved / Materialy VIII mezinarodni vedecko-prakticka konference*, 27.04-05.05.2012, Praha. – Praha, Dil4. *Ekonomicke vedy*. Praha: Publishing House “Education and Science”, 2012. – С. 44-49.

50. Наливайченко К.В. Роль інформаційних систем у розвитку підприємницької діяльності / К.В. Наливайченко // *Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання: зб. матеріалів VI міжнар. наук.-практ. конф.*, 31 травня – 1 червня 2012р., м. Київ. – Київ : МІБО КНЕУ, 2012. – 214 с. (С. 129-132).

51. Наливайченко К.В. Інноваційне забезпечення освітнього потенціалу в умовах інформатизації суспільства / К.В. Наливайченко // *Опережающее управление социально-экономическим развитием регионов: благосостояние населения & электронное управление: материалы третьей между. науч.-практ. конф.*, 13-15 сентября 2012 г., Симферополь.– Симферополь : ДИАЙПИ, 2012. – С. 41-45.

Розділи у навчальних посібниках з грифом МОНУ

52. Наливайченко Е.В. *Методология научных исследований в международной экономической деятельности: уч. пос.* / Е.В. Наливайченко, С.П. Наливайченко, В.Е.Реутов. – Симферополь : ООО «ДИАЙПИ», 2007. – 412 с.

Особистий внесок автора: досліджено методологію регулювання трансформаційної економіки України, опрацьовано програмні продукти в управлінні економічними процесами та розроблено інвестиційну модель економічного розвитку держави (глави 2; 4 – 7; 9; 11; 13; 18).

АНОТАЦІЯ

Наливайченко К.В. Інноваційний розвиток інформаційної економіки України в умовах глобалізації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», Донецьк, 2013.

Дисертація присвячена розробці теоретичних і методологічних положень інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації. Визначено зміст інновацій та окреслено необхідність інформатизації сучасного національного господарства. Виявлено інформаційні пріоритети розвитку економіки України та обґрунтовано принципи формування національної політики у сфері інформатизації.

Систематизовано погляди основних наукових шкіл на проблеми формування інновацій в умовах глобалізаційного середовища та витоки цих процесів в сучасній економіці України. Обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до формування концепції інноваційного розвитку інформаційної економіки України в глобальному економічному середовищі та визначено головні передумови переходу до «нової економіки» в Україні.

Розроблено концептуальні підходи до підсилення взаємозв'язку інновацій в інформаційній економіці та економічного зростання держави. Досліджена системно-синергетична парадигма інформаційно-інноваційної діяльності держави щодо якості впровадження інформаційних технологій в економіку України, правового регулювання інформаційних відносин, створення бази знань суб'єктів господарювання, ієрархії автоматизованих інформаційних систем управління, захисту економічної інформації в умовах глобалізації.

Обґрунтовано концептуальну схему використання інформаційних систем при інвестиційному проектуванні та визначено принципи побудови механізму управління інформаційними технологіями у фінансовій сфері національної економіки. Розроблено інформаційну систему автоматизації процесів обробки обліку майна та земель у регіонах країни. Залучено метод визначення індексу прибутковості інвестування в інформаційні технології.

Вперше розроблено концепцію інноваційного розвитку інформаційної економіки України в умовах глобалізації та визначено стратегічні пріоритети реалізації національної моделі інформаційної економіки. На основі методу міжгалузевого балансу В. Леонтєва здійснено прогностичну оцінку інноваційного розвитку інформаційної економіки України.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інформаційна економіка, глобалізаційне середовище, національна економіка, інформаційні процеси управління, розвиток інформатизації.

АННОТАЦИЯ

Наливайченко Е.В. Инновационное развитие информационной экономики Украины в условиях глобализации. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет», Донецк, 2013.

Диссертация посвящена разработке теоретических и методологических положений инновационного развития информационной экономики Украины в условиях глобализации. Определено содержание инноваций и инновационного развития, обоснована необходимость информатизации современной национальной экономики.

Систематизированы взгляды основных научных школ на проблемы формирования инноваций в условиях глобализационной среды и протекание этих процессов в современной экономике Украины. Обоснованы теоретико-методологические подходы к формированию концепции инновационного развития информационной экономики Украины в глобальной экономической среде и определены основные предпосылки перехода к «новой экономике» в Украине. Выявлены информационные приоритеты развития экономики Украины и обоснованы принципы формирования национальной политики в сфере информатизации.

Исследованы концептуальные подходы к усилению взаимосвязи инноваций в информационной экономике и экономического роста государства. Определена системно-синергетическая парадигма информационно-инновационной деятельности государства как комплекс стратегических преобразований в соответствии с современной фазой экономического развития. Основными стратегическими приоритетами информационной экономики обозначены: создание инновационных кластеров в форме особых экономических зон экстерриториального типа; создание системы управления знаниями; иерархия автоматизированных систем управления; процессы автоматизации рабочих мест; содействие разработке информационного обеспечения и распространению инновационной научно-технической информации.

Модифицированы методические подходы к оценке выходного уровня инноваций в информационной экономике: разработана концептуальная схема использования информационных систем в инвестиционном проектировании и определены принципы построения механизма управления финансовой сферой национальной экономики с использованием количественных показателей оценки уровня внедрения инноваций в информационные технологии финансовой сферы. Разработана информационная система автоматизации процессов обработки учёта имущества и земель в регионах страны.

Проанализирован опыт формирования инновационных моделей развития в различных странах мира и определена национальная модель

информационной экономики. Исследовано распространение информационных технологий в ситуационном анализе и коммерческой, выставочной и рекламной деятельности. Разработан универсальный алгоритм управления инвестициями и предложено использование метода определения индекса прибыльности инвестирования в информационные технологии. Исследованы методологические подходы к защите интеллектуальной собственности в сфере информационных технологий и разработана модель обеспечения защиты электронных технологий в национальной экономике.

Впервые разработана концепция инновационного развития информационной экономики Украины в условиях глобализации, основанная на усилении взаимосвязи информационных систем и инновационного роста национальной экономики, повышении выходного уровня внедрения инноваций в условиях становления информационной экономики, развитии инновационного бизнеса и достижении синергетических эффектов инноваций от взаимодействия науки, образования, производства, финансовой сферы в информационно-инновационной деятельности. Основными направлениями реализации национальной модели информационной экономики Украины определены: всестороннее развитие инновационной деятельности в стране; установление стратегических приоритетов инновационного развития национальной экономики; сохранение, развитие и использование интеллектуального научно-технического потенциала как стратегической составляющей конкурентоспособности экономики Украины.

На основе метода межотраслевого баланса В. Леонтьева осуществлена прогнозная оценка инновационного развития информационной экономики Украины.

Ключевые слова: инновационное развитие, информационная экономика, глобализационная среда, национальная экономика, информационные процессы управления, развитие информатизации.

SUMMARY

Nalivaychenko K.V. The innovative development of the information economy of Ukraine under the conditions of globalization. – Manuscript.

The thesis for the Doctor Degree in Economics in Specialty 08.00.03 – Economics and management of the national economy. – Donetsk national technical university. – Donetsk, 2013.

The dissertation is devoted to the elaboration of theoretical and methodological guidelines of the innovative development of Ukraine's economy under the conditions of globalization. The contents of innovation are determined and the necessity of introduction of information technologies in today's national economy is outlined. The information priorities for development of the national economy of Ukraine are identified and the substantiation of principles of formation of the national policy in the field of informatization is conducted.

The views of the major scientific schools on problems of formation of innovations under the conditions of globalized environment and the sources of

these processes in the modern economy of Ukraine are systematized. The theoretical-methodological approaches to the formation of the doctrine of innovative development of Ukraine's information economy in the global economic environment are substantiated and the key factors of the prerequisites for the transition to the «new economy» in Ukraine are defined.

The conceptual approaches to the strengthening of the relationship of innovations in the information economy and the economic growth of the state are developed. The system-synergetic paradigm of information-innovation activity of the state is studied, concerning the quality of the implementation of information technologies in the economy of Ukraine, the legal regulation of information relations, the creation of the knowledge base of the enterprises, the hierarchy of automatic information management systems, the systems of the economic information protection of the national information network.

The conceptual scheme of information systems using for investment planning and the principles of the management mechanism of information technologies in the national economy's financial sphere are developed. The information system which automates the processing of property records in the regions of the country is developed. The method of determining the index of profitability of the investments in information technologies is used.

The conception of the innovative development of Ukraine's information economy under the conditions of globalization is first developed and the strategic priorities of the national model of information economy's realization are determined. Based on the method of Leont'ev betweensectorial balance the probable version of innovative development of Ukraine's information economy is estimated.

Keywords: innovative development, the information economy, globalized environment, national economy, information management processes, the development of informatization.